

บทที่ 2

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับโทษ แนวคิดและความเป็นมาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

ในบทนี้ ผู้เขียนจะอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก แนวคิดและความเป็นมาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม กฎเกณฑ์และหลักสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม รวมถึงกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ประวัติความเป็นมา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม และสามารถเข้าใจ นำมาวิเคราะห์ถึงข้อบกพร่องในการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อไปได้

2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษ คือการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายนั้นๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไป และการป้องกันพิเศษ มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการทั่วไป (General Prevention) คือการลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ในการข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้ยุติความคิดนั้น ๆ ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอันอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาคู่ขนาน ไม่มุ่งเน้นเพียงแต่การใช้ “โทษ” เป็นมาตรการบังคับทางอาญา เพื่อลงโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิด แต่ให้อาสาบุคคลที่จะแก้ไขพฤติกรรมให้กลับเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมโดยการเลือกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการป้องกันพิเศษอีกประการหนึ่ง โดยการนำมาบังคับใช้แทนมาตรการการลงโทษทางอาญาหรือใช้ควบคู่ไปเพื่อการดำเนินคดีอาญาและการอำนวยความสะดวกทางอาญาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้ง 2 ประการของกฎหมายอาญา ได้แก่¹

1. “การป้องกันทั่วไป” กล่าวคือ ลงโทษการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดทราบว่าได้กระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับและให้บุคคลอื่นเห็นว่าหากมีการกระทำเช่นนี้เกิดขึ้น การกระทำนั้นก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ บุคคลย่อมจำต้องได้รับจากการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย

2. “การป้องกันพิเศษ” กล่าวคือ เป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดกลับมาก่ออันตรายต่อสังคมอีกในอนาคต โดยการใช้มาตรการฟื้นฟูและป้องกันประเภทต่าง ๆ

การลงโทษทางอาญาคือผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎกติกาที่รัฐกำหนดวางไว้ซึ่งการลงโทษย่อมจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมานและเกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้ที่ต้องได้รับโทษดังกล่าวโดยนักวิชาการมีความเห็นว่าการลงโทษไม่ควรเป็นเรื่องที่กระทำเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวแต่ควรจะเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหายเนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ดังนั้นการยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้ามก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด ทั้งต่อผู้กระทำความผิดและต่อผู้อื่นในสังคม การให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดในการกระทำของตนตลอดจนการแสดงออกว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำความผิดนั้น²

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ แบ่งออกเป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ทฤษฎีในการลงโทษข้อนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในทุกสังคม แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการ คือ

¹ จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น.33-34), โดย ชานี วรภัทร์, 2555, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

² Walker Aims of Punishment (pp.48-65), 1971. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนวาณิชช์, 2546, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา (น.365), กรุงเทพฯ:ประกายพรึก).

1) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อการทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในอนาคต

2) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของลงโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาต่างๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

3) เป็นการยากมากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่น กรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะสาสมหากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใดๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบันแต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน³

2. การลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

ทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษเพื่อเป็นการลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่างทฤษฎีการป้องกันนี้อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

1) การป้องกันส่วนบุคคล (Individual Deterrence) เรื่องนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎีป้องกันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดโดยมีความคาดหวังว่าการถูกลงโทษจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้นหน้าที่สำคัญของผู้พิพากษาตามแนวความคิดนี้ก็คือการคาดการณ์และเลือกโทษที่จะส่งผลกระทบดังกล่าวมาแก่ผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด โดยผู้กระทำความผิดบางคนที่ไม่มีความโน้มเอียงจะกลับไปกระทำความผิดอีกอาจไม่ต้องรับโทษในขณะที่อาจต้องใช้โทษรุนแรงจนดูเหมือนไร้ความปราชญ์แก่

³ จาก *หลักทฤษฎีอาญา* (น.24-25), โดย นันทิ จิตสว่าง, (ม.ป.ป.), กรุงเทพฯ:มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์กรรมราชทัณฑ์.

ผู้กระทำความผิดอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตามมีการกล่าวกันว่าทุกครั้งที่มีการกระทำความผิดทฤษฎีนี้ จะถูกสั่นคลอนและมีความเห็นกันว่าทฤษฎีนี้จะมีผลเมื่อใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำนั้น คือ การที่ การลงโทษที่มีขึ้นในครั้งแรกล้มเหลว

2) การป้องกันส่วนทั่วไป (General Deterrence) โดยเห็นว่าการขู่ว่าจะลงโทษจะมีผล เป็นการยับยั้งบุคคลไม่ให้กระทำความผิดในขั้นตอนการออกกฎหมายรัฐสภาจึงต้องกำหนดโทษ เอาไว้เพื่อขู่ไม่ให้บุคคลคิดไปกระทำความผิดและในขั้นตอนการลงโทษจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแสดงให้คนในสังคมเห็นและไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

3) การป้องกันเนื่องจากบทเรียนที่เกิดขึ้น (Educative Deterrence) ทฤษฎีนี้อธิบายไปถึง การแก้ปัญหากรณีการกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ของอาชญากรที่มีความรู้ความสามารถใน สำนักงานหรือในโรงงานอุตสาหกรรมโดยการฟ้องคดีประเภทนี้ยังมีไม่มากนักอาจจะเนื่องมาจาก คนในสังคมยังไม่เห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องจึงยังไม่เกิดการยับยั้งทางจิตสำนึก ต่อการกระทำความผิดเพราะเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ไม่มีพลังในการกระตุ้น จิตสำนึกคนในสังคมว่าควรมีการลงโทษการกระทำความผิดในลักษณะนี้อันจะส่งผลในเชิงป้องกันการ กระทำความผิดในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

3. การลงโทษเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับไปกระทำความผิดได้อีก (Incapacitation)

ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดอีกซึ่งจะทำโดย การแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคมอาจเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้ คนในสังคมได้รับความปลอดภัยจากทุกชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นจากบุคคลที่ไม่พึงประสงค์นั้น เนื่องจาก ผู้กระทำความผิดบางคนไม่สามารถนำทฤษฎีป้องกันหรือแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ได้ ทำให้บุคคลดังกล่าว อาจไปกระทำความผิดหากมีโอกาสทำได้ ดังนั้นมาตรการคุมครองสังคมที่พอจะทำได้ก็คือการ ควบคุมบุคคลดังกล่าวไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่เดิมนั้นมีการ ใช้การประหารชีวิต ตัดแขน ตัดขา หรือเนรเทศ แก่ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ แต่ในปัจจุบันอาจใช้ การควบคุมบุคคลไว้ในเขตที่กำหนด (Curfew) ยึดใบอนุญาตหรือจำคุก ซึ่งการจะนำมาตรการ อย่างใดมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

การลงโทษตามทฤษฎีนี้ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีการลงโทษทางอาญา โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่ใช่การสร้างคามหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคลทฤษฎีนี้เป็น การขัดเกลากฎความประพฤติเพื่อให้ไม่ต้องการ

กลับไปกระทำความผิดอีกถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษ⁴ จุดกำเนิดของทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับความคิดเคลื่อนไหวทางมนุษยธรรมเพื่อการปรับปรุงเรือนจำและกลุ่มผู้เรียกร้องให้มีการนำแนวความคิดนี้เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาใช้⁵

ทฤษฎีการลงโทษตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ศาสนาและแนวนโยบายแห่งรัฐในบางช่วงเวลาแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤติได้ หากพิจารณาถึงประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่ในอดีตของประเทศไทยในยุคสุโขทัย ยุคอยุธยาเรื่อยมาจนถึงในยุคปัจจุบัน จะพบว่าได้มีการนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้การนำทฤษฎีดังกล่าวนี้มาใช้จะมีความผสมกลมกลืนกันอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งปรากฏในการลงโทษและวิธีการลงโทษทางอาญาวิธีการลงโทษที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การลงโทษจำคุกโดยการกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อให้สังคมมีความปลอดภัยแต่การจำคุกเป็นวิธีการที่แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้เพียงชั่วคราวท้ายที่สุดผู้กระทำความผิดก็ยังคงกลับมาอยู่ในสังคมแม้ว่าจะเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแต่ต่อมาก็อาจมีการลดโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จนที่สุดแล้วก็สามารถออกจากเรือนจำกลับเข้ามาสู่สังคมได้อีกและเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำความผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้นอันเป็นผลต่อเนื่องจากการที่เขาต้องถูกลงโทษ หรือการถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ๆ ทำให้บุคคลนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากยิ่งขึ้นประกอบกับบุคคลที่ผ่านการรับโทษจำคุกมาแล้วนั้นมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม คนเหล่านี้จึงมีตราบาปเป็นคนที่ถูก⁶ ไม่มีผู้ใดให้การยอมรับ การบังคับโทษทางอาญาจึงเป็นส่วนสาระสำคัญในการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดทั่วไปให้สามารถกลับตัวมาเป็นคนดีและสามารถที่จะกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมได้อย่างสงบสุขภายหลังจากที่ต้องถูกบังคับโทษทางอาญาแล้ว

⁴ *Reshaping the Criminal Law*. (p.393), By Walker 'punishing, Denouncing or Reducing Crime' in Glazebrook (ed.), 1978. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์, 2546, น.365).

⁵ *Cullen and Gilbert Reaffirming rehabilitation*, 1982. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์, 2546, น. 365).

⁶ *หลักทฤษฎีอาญา* (น.29). เล่มเดิม.

2.2 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและยอมรับผิดชอบต่อสังคม⁷

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษในทัศนคติที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นจะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้นในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียให้กับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายอีกต่อไป

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม⁸

การบังคับโทษมุ่งที่จะคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้นเมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่สมควรโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไป ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติดีแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก่อนการลงอาญาที่กระทำผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

⁷ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, น.39-40).

⁸ *When Prisoners Come Home*, By Joan Petersilia, 2003, New York : Oxford. (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, น.41-42).

อย่างไรก็ตามการแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบันแม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไปแต่ก็ยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงใดเพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ⁹

1) ผู้กระทำผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้วโดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลามาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้คืนจิตสำนึกที่ดีกลับมา และปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไวนั้นจะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าเป็นขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำความผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลาดพลั้ง หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำความผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัว จะย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

3. ความสัมพันธ์และความขัดกันของเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ¹⁰

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการแก้ไวนั้น ขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) โดยคนในสังคมทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟูตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ ซึ่งขณะเดียวกันหากไม่ให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

⁹ หลักทัณฑวิทยา (น.30-31). เล่มเดิม.

¹⁰ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.43). เล่มเดิม.

ก็เป็นการยากในการแก้ไขผู้กระทำผิดให้มีจิตสำนึกและกลับตัวกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำอีกได้ ดังนั้นจึงเกิดความสัมพันธ์และความขัดกันของเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ

2.3 แนวคิดและหลักการในการบังคับโทษต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

2.3.1 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังวัยหนุ่มในการให้การศึกษา

2.3.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948: UDHR)¹¹

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 217 เอ (III) วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งหมดแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก โดยที่การไม่นำพาและการหมิ่นในคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการขัดอย่างร้ายแรงต่อมโนธรรมของมนุษยชาติ และการมาถึงของโลกที่ได้มีการประกาศให้ความมีอิสรภาพในการพูดและความเชื่อและอิสรภาพจากความหวาดกลัวและความต้องการของมนุษย์ เป็นความปรารถนาสูงสุดของประชาชนทั่วไป โดยที่เป็นการจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าจะไม่บังคับให้คนต้องหันเข้าหาการลุกขึ้นต่อต้านทรราชและการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย โดยที่เป็นการจำเป็นที่จะส่งเสริมพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างชาติต่าง ๆ โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันอีกครั้งไว้ในกฎบัตรถึงศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและค่าของมนุษย์ และในสิทธิที่เท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นในอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้นโดยที่รัฐสมาชิกต่างปฏิญาณที่จะบรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการยึดถือสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐานโดยสากล โดยความร่วมมือกับสหประชาชาติโดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้ปฏิญานี้สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์ ฉะนั้นสมัชชาจึงประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ ให้เป็นมาตรฐานร่วมกัน แห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งหมดและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญานี้เป็นเงื่อนไขจะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพ

¹¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมือง, สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2557, จาก

ด้วยมาตรการแห่งชาติและระหว่างประเทศอันก้าวหน้าตามลำดับ ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น

ผู้เขียนขอกล่าวถึงปัญญาสาวด้วยสิทธิมนุษยชนบางข้อ ที่มีส่วนรับรองสิทธิและเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังวัยหนุ่มและการศึกษาไว้ เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และศึกษาปัญหาต่อไปได้ดังต่อไปนี้

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญานี้ และจากการขู่ข่มให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมี ประสิทธิภาพจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาค อย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน

ข้อ 26

(1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมจะต้องเป็นภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไป และการศึกษาระดับสูง ขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม

(2) การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนากุณลักษณะของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ชันติธรรม และมิตรภาพระหว่างประชาชนกลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาทั้งหมด และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการสร้างไว้ซึ่งสันติภาพ

(3) ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน

2.3.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่ทำให้ค้ำประกันสัญญาว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการรวมตัว สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างยุติธรรม สำหรับประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29

ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2540 ซึ่งผู้เขียนขอกล่าวถึงกติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองบางข้อ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และศึกษาปัญหาต่อไปได้ ดังต่อไปนี้¹²

ข้อที่ 6

(1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ

(2) ในประเทศที่ยังมิได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตอาจกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะกระทำความผิด และไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกติกานี้ และก่อนตัดสินว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ การลงโทษเช่นนี้จะกระทำได้อีกแต่โดยคาพิพากษาถึงที่สุดของศาลที่มีอำนาจ

(3) ในกรณีที่ทำให้เสียชีวิตมีลักษณะเป็นอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าข้อนี้มิได้ให้อำนาจรัฐภาคีใดแห่งกติกานี้ในอันที่จะเลี่ยงจากพันธกรณีใดที่มีตามบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์

(4) บุคคลใดต้องคำพิพากษาประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือการลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษาประหารชีวิตอาจให้ได้ในทุกกรณี

(5) บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี กระทำความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตมิได้ และจะดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์มิได้

(6) รัฐภาคีใดแห่งกติกานี้จะยกข้อนี้ขึ้นอ้างเพื่อประวิง หรือขัดขวางการยกเลิกโทษประหารชีวิตมิได้

ข้อที่ 9

(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกทรมานเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

(3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมี

¹² กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/iccprt.pdf>.

สิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

(4) บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยมิชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

(5) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

ข้อที่ 10

(1) บุคคลทั้งปวงที่ถูกลิดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม และความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์

(2) (ก) ยกเว้นในสภาพการณ์พิเศษ ผู้ต้องหาต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้ต้องโทษ และต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องโทษ

(ข) ต้องแยกผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

(3) ระบบราชทัณฑ์ต้องประกอบด้วย การปฏิบัติต่อนักโทษ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และต้องได้รับการปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยและสถานะทางกฎหมาย

ข้อที่ 14

(1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญา หรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์

ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของกลุ่มสมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

(3) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(ข) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

(จ) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน

(ฉ) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด

(4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุ และความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น

(5) บุคคลทุกคนที่ต้องคาพิพากษาลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคาพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย

(6) เมื่อบุคคลใดต้องคาพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญาและภายหลังจากนั้นมีการกลับคาพิพากษาที่ให้ลงโทษบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษ โดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดาเนินกระบวนการ

ยุติธรรมที่มีขอบ บุคคลที่ได้รับความทุกข์อันเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาลงโทษ เช่นว่า ต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมายเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมด หรือบางส่วน

(7) บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

2.3.1.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)¹³

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ได้รับการรับรองในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา ในปี พ.ศ. 2498 และผ่านความเห็นชอบโดยคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคม ตามมติที่ 663 C (XXVI) ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2500 และ มติที่ 2076 (LXII) ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2520 ซึ่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวมิได้มุ่งที่จะกำหนดรายละเอียดของรูปแบบองค์กรงานราชทัณฑ์ หากแต่มุ่งหมายที่จะแสวงหาหลักการพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปของแนวคิดเบื้องต้นและองค์ประกอบที่สำคัญของระบบที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดวางหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีในการดูแลผู้ต้องขังและการบริหารจัดการทั่วไปของหน่วยงานราชทัณฑ์ ซึ่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ จะครอบคลุมถึงการบริหารงานทั่วไปในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งนำไปใช้กับผู้ต้องขังทุกประเภท ผู้ที่ถูกจำคุกไม่ว่าในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ไม่ว่าจะมีความผิดหรือไม่ รวมถึงผู้ต้องขังประเภทที่ต้องมีการกักกันความปลอดภัยตามคำสั่งศาล แต่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ จะมินำไปใช้กับการบริการสถานที่คุมขังเด็กและเยาวชน เช่น สถานพินิจ โรงเรียนดัดนิสัยสำหรับเยาวชน กล่าวคือ หลักการเบื้องต้นจะต้องใช้อย่างเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดทางการเมือง หรือความคิดเห็นทางอื่นๆ กำเนิดทางชาติ สังคม สถานะทางทรัพย์สิน หรืออื่น ๆ ใด เป็นเรื่องที่ต้องห้ามทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่ต้องให้ความเคารพต่อความเชื่อทางศาสนาของผู้ต้องขังด้วยเช่นกัน¹⁴

¹³ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้อง (แปลและเรียบเรียงพิมพ์ในสมัย นายสุวธรรม รื่นยศ เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2504), สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.correct.go.th/lawcorrects/lawfile/50001.pdf>.

¹⁴ จาก มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น.1), โดย กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, และ ญัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, (ม.ป.ป.), กรุงเทพฯ:เดือนตุลา.

ผู้เขียนขอกล่าวถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มและการศึกษา เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และศึกษาปัญหาต่อไปได้ ดังต่อไปนี้

(1) ในด้านการแยกประเภทผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังต่างประเภทกันพึงแยกคุมขังไว้คนละแห่งหรือคนละส่วนของทัณฑสถาน โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ประวัติในทางอาชญากรรม เหตุผลในทางคดี และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น ดังนั้น ผู้ต้องขังชายและหญิงพึงแยกไว้คนละทัณฑสถาน ทัณฑสถานแห่งใดใช้ควบคุมทั้งสองเพศแล้วไซ้ร้ สถานที่ที่คุมขังหญิงพึงแยกเป็นเอกเทศโดยเด็ดขาด ส่วนคนต้องขังระหว่างพิจารณาพึงแยกจากนักโทษเด็ดขาด สำหรับผู้ต้องโทษกักขังเกี่ยวกับหนี้สินและคดีแพ่งอื่น ๆ พึงแยกจากผู้กระทำความผิดอาญา และผู้ต้องขังเยาว์วัยพึงแยกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่¹⁵

(2) ในด้านที่อยู่อาศัย

ทุกแห่งที่ใช้เป็นที่อยู่ และที่ทำงานของผู้ต้องขัง ต้องมีลักษณะหน้าต่างให้แสงแดดส่องสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานได้ และให้ อากาศบริสุทธิ์ผ่านเข้ามา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิวิธีระบายอากาศอย่างอื่นใดหรือไม่ก็ตาม แสงไฟสว่างพอที่จะอ่านหนังสือ หรือทำงานโดยไม่เป็นอันตรายแก่สายตา¹⁶

(3) ในด้านการบริหารร่างกายและการเล่นกีฬา

ผู้ต้องขังที่ไม่ได้ทำงานออกกำลัง ควรให้บริหารร่างกายกลางแจ้งอย่างน้อย วันละ 1 ชั่วโมง เมื่ออากาศอำนวย และผู้ต้องขังเยาว์วัยหรือประเภทอื่น ที่วัยและสังขารอำนวยควรได้รับการฝึกทางพลศึกษา และการบันเทิงรื่นเริงในชั่วโมงบริหารร่างกาย โดยทางเรือนจำจัดหาสถานที่และอุปกรณ์การเล่นไว้ให้พร้อม¹⁷

(4) ในด้านการติดต่อกับภายนอกเรือนจำ

พึงอนุญาตให้ผู้ต้องขังติดต่อกับครอบครัว และเพื่อนที่เชื่อถือได้ของเขา ตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางจดหมายและโดยการเยี่ยมเยียนในความควบคุมของเจ้าหน้าที่เท่าที่จำเป็น¹⁸ ควรให้ผู้ต้องขังได้ทราบข่าวสำคัญเสมอ เช่น ให้อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์ของ

¹⁵ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 8

¹⁶ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 11

¹⁷ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 21

¹⁸ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 37

เรือนจำเอง ให้ฟังวิทยุ ปรากฏา หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งอยู่ในการตรวจตราและควบคุม ของทางการ เรือนจำ¹⁹

(5) ในด้านห้องสมุด

เรือนจำทุกแห่งพึงมีห้องสมุดที่เพียบพร้อมทั้งหนังสือบันเทิงเรณีย์และสารคดี ตำรา เรียน สำหรับผู้ต้องขังทุกประเภทและส่งเสริมให้เขาได้ใช้ห้องสมุดเต็มที่²⁰

(6) ในด้านหลักการแนะแนวทางพิเศษที่ใช้แก่ผู้ต้องขังคำพิพากษาให้จำคุก

การลงโทษจำคุกหรือมาตรการอื่น ซึ่งมีผลให้ผู้กระทำความผิดถูกขูดขีดจาก โลกภายนอก ย่อมก่อให้เกิดความกลุ้มใจ เพราะถูกตัดเสรีภาพขาดสิทธิที่จะตัดสินใจด้วย ตนเอง เพราะฉะนั้น ระบบเรือนจำไม่พึงทำให้สถานการณ์ที่ต้องทนรับกรรมดังกล่าวนี้เลวร้ายลงไปอีก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลสมควรแยกควบคุมไว้ต่างหาก หรือต้องธำรงรักษาไว้²¹

วัตถุประสงค์ และเหตุผลสมควรแห่งการลงโทษจำคุกหรือมาตรการที่ลิดรอน เสรีภาพ ในทำนองเดียวกัน ในที่สุดก็เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยแต่ความประสงค์นี้จะบรรลุผล ได้ก็อยู่ระยะเวลาแห่งการจำคุกจะต้องกำหนดให้เป็นที่ยืนยันว่าจะนานพอให้ผู้กระทำความผิด อกุฬมัย มีความปรารถนาในทางดี และให้สามารถดำเนินชีวิตตามครรลองกฎหมายและ ประกอบ อาชีพเลี้ยงตนเองได้ ในเมื่อกลับคืนเข้าสู่สังคมเท่าที่สามารถจะทำได้²²

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทัณฑสถานควรจะได้ดำเนินการให้เป็น ประโยชน์แก่ ผู้ต้องขัง ด้วยการช่วยเหลือทุกแบบทุกวิธีที่สมควรและหามาให้เพื่อการแก้ไขเยียวหา ให้การศึกษา ทั้งทางศีลธรรม จิตใจและอื่นๆ และควรใช้วิธีปฏิบัติเป็นรายบุคคลให้ตรงกับความเป็นจริง จะต้องใช้ แก่ผู้ต้องขังแต่ละคน²³

การปกครองของทัณฑสถานควรทำให้ชีวิตในเรือนจำ และชีวิตอิสระมีความ แตกต่าง กันน้อยที่สุด เพื่อจะมีให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกว่าตนขาดความรับผิดชอบ หรือขาดความ เคารพใน ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ก่อนครบกำหนดโทษ ก็ใครที่จะให้ดำเนินการเป็นขั้นๆ ตามจำเป็น เพื่อให้ เป็นที่ยืนยันว่า ผู้ต้องขังได้ค่อยๆ เคยชินชีวิตที่จะคืนไปสู่สังคมตามลำดับ ความมุ่งหวังนี้ จะ บรรลุผลก็อยู่ที่วิธีการก่อนปล่อยซึ่งจัดทำ ณ ทัณฑสถานนั้นหรือแห่งอื่นที่เลือกดีแล้ว หรือปล่อย

¹⁹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 39

²⁰ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 40

²¹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 57

²² ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 58

²³ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 59

ระหว่างพิจารณา โดยให้มีการคุมประพฤติบางอย่าง ซึ่งมีใช่เป็นการมอบหมายให้เป็นภาระของตำรวจแต่ละต้องรวมถึง การสังคมสงเคราะห์ที่ได้ผล²⁴

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้น ควรเน้นให้เห็นว่า เขาไม่ถูกกีดกันไว้นอกสังคมแต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเรื่อยไป ฉะนั้นองค์การทางสังคมต่าง ๆ ควรพร้อมที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ในการฟื้นฟูให้ผู้ต้องขังได้กลับเข้าสู่สังคมตามปกติ ทั้งนี้ ควรจะได้มี การติดต่อกับนักสังคมสงเคราะห์แห่งสถาบันทุกแห่ง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยธำรงรักษาหรือ ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัวของเขา และกับองค์การสังคมต่าง ๆ ซึ่งอาจอำนวยความสะดวกให้ได้ ควรจะได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ อย่างเต็มขนาด โดยสอดคล้องต้องกับกฎหมาย และคำพิพากษา เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสิทธิส่วนได้เสียทางแพ่ง สิทธิแห่งความมั่นคงในทางสังคม และประโยชน์ในทางสังคมอย่างอื่นของผู้ต้องขัง²⁵

(7) ในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือมาตรการอื่นที่ คล้ายคลึงกัน ย่อมมีวัตถุประสงค์เท่าที่ระยะกำหนดโทษอาญา เพื่อปลูกฝังบุคคลดังกล่าวให้มีความ ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เมื่อปล่อยตัว และเตรียมเขาให้พร้อมที่จะกระทำได้อย่างนี้ การปฏิบัติจึงควรดำเนินไปในแนวทางส่งเสริมให้เขาเกิดความรู้สึกเคารพตนเอง และเพิ่มพูนความสำนึกในความรับผิดชอบให้มากขึ้น²⁶

เพื่อบรรลุจุดประสงค์นี้ ควรจะใช้วิธีการที่เหมาะสมทุกอย่าง ซึ่งรวมทั้ง การเอาใจใส่ทางศาสนาที่จะทำได้ในประเทศนั้น ๆ การศึกษาวิชาสามัญ การฝึกและแนะนำวิชาชีพ การสอบประวัติทางสังคม ให้คำปรึกษาในเรื่องอาชีพ ทะนุบำรุงร่างกายให้แข็งแรงและอบรมนิสัย ให้ยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา สิ่งดังกล่าวนี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงตามความต้องการของผู้ต้องขังเป็น รายบุคคล โดยรวบรวมประวัติในทางสังคมและทางประกอบอาชญากรรม ความสามารถและท่าทีทางกายและจิตอารมณ์ประจำตัว กำหนดโทษ ตลอดจนความคาดหวังจะดำเนินชีวิตภายหลัง ปล่อยตัว มาประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ผู้ต้องขังทุกคนที่มีกำหนดโทษนานพอสมควร เมื่อรับตัวไว้แล้วผู้บัญชาการ เรือนจำ ควรได้รับรายงานเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขังตามข้อความในอนุ (1) อย่างพร้อมมูล โดยเร็ว รวมทั้ง รายงานของแพทย์ และถ้าตรวจทางจิตได้ก็ยิ่งดีว่าผู้ต้องขังมีสภาพทางกายและจิตอย่างไร และรายงานและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องนี้ ควรจะเก็บไว้ในแฟ้มเฉพาะตัวผู้ต้องขัง เป็นคน ๆ

²⁴ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 60

²⁵ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 61

²⁶ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 65

ไป ทั้งจะต้องเก็บถึงเวลาปัจจุบัน และจัดแยกไว้ให้ดีพอที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะหยิบยกมาพิจารณาได้ทันทีเมื่อต้องการ²⁷

(8) ในด้านการจัดแยกชั้นผู้ต้องขัง และการปฏิบัติเป็นรายบุคคล

วัตถุประสงค์ในการจัดแยกชั้นมีดังต่อไปนี้ เพื่อแยกต่างหากจากผู้ต้องขังจำพวกที่มีประวัติการประกอบอาชญากรรม หรือนิสัยอันชั่วช้าเลวทราม ซึ่งจะโน้มแน้วผู้อยู่ใกล้ให้ชั่วตาม และเพื่อแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นชั้น ๆ ให้สะดวกในการปฏิบัติ เพื่อฟื้นฟูให้เขา กลับสู่สังคมได้โดยปกติ²⁸

ควรแยกผู้ต้องขังชั้นต่าง ๆ ออกไปปฏิบัติ ณ เรือนจำต่างแห่งกัน หรือ ณ ส่วน ต่าง ๆ ของเรือนจำเดียวกัน ถ้าแยกเป็นส่วน ๆ ได้ ทั้งนี้เท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้²⁹

เมื่อได้รับผู้ต้องขังเข้าเรือนจำ และได้ศึกษาถึงบุคลิกลักษณะของแต่ละคนโดยละเอียด สำหรับผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษนานพอควรให้เตรียมวางแผนปฏิบัติเป็นรายตัวมีชักช้าโดยพิจารณาตามความรู้ที่ได้ในแง่ความต้องการเฉพาะตัวของเขา ความสามารถและอารมณ์ของเขา³⁰

(9) ในด้านการศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจ

ควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ศึกษาต่อเท่าที่เขาสามารถจะรับ การศึกษาได้ รวมทั้งการสอนศาสนาในประเทศที่พอจะดำเนินการได้ ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกและ ผู้เยาว์วัยต้อง บังคับให้เรียน และทางการราชทัณฑ์ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ และการศึกษาของผู้ต้องขัง พึงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของ ชาติ เพื่อว่าเมื่อพ้นโทษแล้วจะศึกษาต่อได้สะดวก³¹

ทุกเรือนจำควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในทางบันเทิง และทางวัฒนธรรม เพื่อเสริม สุขภาพ ทางกายและจิตของผู้ต้องขัง³²

²⁷ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 66

²⁸ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 67

²⁹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 68

³⁰ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 69

³¹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 77

³² ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 78

2.3.1.4 กฎเรือนจำยุโรป (The European Prison Rules : EPR)³³

กฎเรือนจำยุโรป เป็นกฎที่ให้ความสำคัญในการบังคับโทษในเรือนจำ การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงความจำเป็นด้านสุขภาพอนามัย การรักษาความปลอดภัย และระเบียบวินัย เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสถานภาพในเรือนจำจะไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีกิจกรรมการประกอบอาชีพที่มีความหมาย และโปรแกรมการรักษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม

กฎเรือนจำยุโรปได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกโดยคณะกรรมการรัฐมนตรี (The Committee of Ministers) ในปี ค.ศ.1973 มีประเทศสมาชิกเพียง 15 ประเทศ และได้ถูกปฏิรูปครั้งแรกในปี ค.ศ.1987 มีประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 21 ประเทศ และต่อมาในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 2006 คณะกรรมการรัฐมนตรีของยุโรปได้มีมติกฎดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติเพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาในเรือนจำทั้งในด้านการนโยบาย ข้อปฏิบัติ และการบริหารจัดการโดยรวมของเรือนจำในยุโรป ซึ่งในปี ค.ศ. 2005 มีประเทศเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก เป็น 46 ประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของสภายุโรป และจึงได้จัดร่างกฎเรือนจำยุโรป ค.ศ. 2006 เป็นมาตรฐานใช้บังคับแทนและยกเลิกฉบับเก่าทั้งหมด ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในการบริหารดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ เพราะเป็นครั้งแรกที่ผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิในการดูแลสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำจะปกป้องสุขภาพของผู้ต้องขังทั้งหมดที่อยู่ในความดูแลของพวกเขา และความจำเป็นในการให้บริการทางการแพทย์ในเรือนจำจะได้รับการจัดดูแลอย่างใกล้ชิดกับการบริหารสาธารณสุขทั่วไป

กฎเรือนจำยุโรป จะอยู่บนพื้นฐานของ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ถึงแม้ว่าข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ นี้จะมีใช้ข้อกำหนดที่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายของรัฐสมาชิก แต่มีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับที่ดัดแปลงพื้นฐานของหลักการและวิธีปฏิบัติในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกของเรือนจำ ซึ่งนักทฤษฎีเห็นว่าเกือบทุกประเทศในยุโรปมุ่งมั่นที่จะใช้มาตรฐานเหล่านี้

ในปี ค.ศ. 2006 สภายุโรปควอเตอร์ (The Quaker Council for European) กำหนดว่ากฎเรือนจำยุโรปเป็นส่วนหนึ่งในการใช้บังคับกับผู้ต้องขังหญิงด้วย โดยในปัจจุบันกฎเรือนจำยุโรป ถูกบันทึกว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการร้องเรียนและการบริการข้อกฎหมายให้แก่ผู้ต้องขัง ดังเช่น ในเรือนจำของประเทศนอร์เวย์ (Norway) และประเทศไอร์แลนด์ (Ireland) อีกทั้งในประเทศอาร์เมเนีย (Armenia) ได้มีการกำหนดมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการสำหรับการปฏิรูปเรือนจำด้วย

³³ จาก มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้ต้องขัง (น.34-36), โดย ปาริมา คงสุจริต, 2558, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กฎเรือนจำยุโรป มีทั้งหมด 108 ข้อ แบ่งเป็น 9 หมวดดังนี้

หมวด 1 ข้อ 1-13 กำหนดหลักพื้นฐานรวมทั้งขอบเขตการบังคับใช้

หมวด 2 ข้อ 14-38 กำหนดสถานะในการถูกคุมขัง ตั้งแต่ขั้นตอนการรับตัว สุขภาพ โภชนาการ การแนะนำทางกฎหมาย การติดต่อกับบุคคลภายนอก ระบบเรือนจำ การทำงาน การออกกำลังกายและการพักผ่อน การศึกษา อิสระทางความคิดมโนธรรมและศาสนา ข้อมูล สถานที่ให้บริการ การโอนตัว การปล่อยตัว ผู้ต้องขังหญิง รวมไปถึงการควบคุมตัวเด็ก ชาวต่างชาติ ชนกลุ่มน้อย

หมวด 3 ข้อ 39-48 กำหนดเกี่ยวกับด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพในเรือนจำ

หมวด 4 ข้อ 49-70 กำหนดเกี่ยวกับคำสั่งและการรักษาความปลอดภัย

หมวด 5 ข้อ 71-91 กำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและเจ้าหน้าที่เรือนจำ

หมวด 6 ข้อ 92-93 กำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบและติดตาม

หมวด 7 ข้อ 94-101 กำหนดเกี่ยวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

หมวด 8 ข้อ 102-107 กำหนดเกี่ยวกับนักโทษเด็ดขาด

หมวด 9 ข้อ 108 กำหนดเกี่ยวกับความต้องการสำหรับการปรับปรุง

ผู้เขียนขอกล่าวถึงกฎเรือนจำยุโรปบางข้อ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการศึกษาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 และ 8 ในข้อ 26, 28, 103, 106 และ 107 เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และศึกษาปัญหาต่อไปได้ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้³⁴

ข้อ 26.16 ผู้ต้องขังจะต้องมีวันหยุดอย่างน้อยหนึ่งวันต่อสัปดาห์ และเวลาที่เพียงพอสำหรับการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ

ข้อ 28.1 ในเรือนจำทุกแห่งจะพยายามให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าถึงโปรแกรมการศึกษาเท่าที่เป็นไปได้ให้ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคน โดยคำนึงถึงแรงบันดาลใจของพวกเขา

ข้อ 28.2 การเรียนหนังสือและการคำนวณ หรือการฝึกวิชาชีพ จะถูกกำหนดให้มีความสำคัญกับผู้ต้องขังที่ขาดพื้นฐาน

ข้อ 28.3 การศึกษาจะต้องถูกให้ความสนใจเป็นพิเศษและต้องจัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มและผู้ต้องขังที่มีความต้องการพิเศษ

ข้อ 28.4 สถานะของการศึกษาจะต้องมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการทำงาน บริบททางราชทัณฑ์และผู้ต้องขังจะต้องไม่เสียโอกาสทางการเงินหรือการมีส่วนร่วมในการศึกษา

³⁴ The European Prison Rules 2006

ข้อ 28.5 ทุกเรือนจำจะต้องมีห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังใช้ทุกคนอย่างเพียงพอ มีความหลากหลายทั้งในด้านสันตนาการและแหล่งข้อมูลการศึกษา หนังสือ และสื่อต่าง ๆ

ข้อ 28.6 หากเป็นไปได้ ห้องสมุดควรจะให้ประสานงานร่วมกับบริการห้องสมุดชุมชน

ข้อ 28.7 เท่าที่จะปฏิบัติได้ การศึกษาของผู้ต้องขังจะต้อง

(ก) ถูกรวมเข้ากับระบบการศึกษาและฝึกอบรมในประเทศ เพื่อที่ว่าหลังจากการปล่อยตัว พวกเขาอาจดำเนินการศึกษาหรือฝึกอบรมต่อไปได้โดยสะดวก และ

(ข) ใช้สถานที่ภายใต้ความดูแลของสถาบันการศึกษาภายนอก

ข้อ 28.8 ผู้ต้องขังที่ต้องดูแลบุตรควรจะได้รับอนุญาตให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง หรือดูแลบุตรของเขาเป็นเวลา

ข้อ 103.3 ผู้ต้องขังเด็ดขาดจะต้องได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการวางแผนบังคับโทษสำหรับตนเอง

ข้อ 103.4 เท่าที่ทำได้ ในแผนบังคับโทษจะต้องมี

(ก) การทำงาน

(ข) การศึกษา

(ค) กิจกรรมอื่น ๆ รวมถึงผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ที่ติดสารเสพติด

(ง) การเตรียมความพร้อมสำหรับการปล่อยตัว

ข้อ 106.1 ระบบโปรแกรมการศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมทักษะ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงระดับการศึกษาโดยรวมของผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับเป้าหมายในการดำรงชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบและปราศจากอาชญากรรมที่เป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาด

ข้อ 106.2 ผู้ต้องขังเด็ดขาดทุกคนจะต้องได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการศึกษาและการฝึกอบรม

ข้อ 106.3 โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาด จะได้รับการปรับให้เหมาะสมกับระยะเวลาของเขาที่ถูกระงับ

ข้อ 107.4 เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่ให้บริการกำกับดูแล และช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาด เพื่อให้พวกเขาทุกคนสร้างชีวิตขึ้นใหม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและการจ้างงาน ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะพยายามเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ต้องขังในระหว่างการศึกษา การฝึกอบรม การควบคุมตนเอง และแผนการป้องกันยาเสพติด จะสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ภายหลังกลับเข้าสู่สังคมแล้ว

ข้อ 107.5b ผู้ต้องขังควรจะได้รับข้อมูลที่จำเป็นในรูปแบบที่เขาเข้าใจได้เกี่ยวกับที่อยู่ อาศัย การจ้างงาน การศึกษา ผลประโยชน์ การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้พิการ เพื่อเป็นแนวทาง และเพื่อให้ทราบ และเป็นทางเลือกในการจัดการเกี่ยวกับอนาคตของเขาแต่ละคน และที่อยู่ของบุตรหลานของเขา

2.3.2 การวางแผนในการบังคับโทษ (Planning of the Execution)³⁵

ในลำดับแรกในการรับตัวผู้ต้องขัง จะกระทำโดยมีผู้ต้องขังอื่นอยู่ร่วมด้วยไม่ได้ ผู้ต้องขังต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของเขาหลังจากการรับตัว ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการตรวจร่างกายทันที และต้องนำตัวไปพบผู้ที่เป็นผู้บัญชาการเรือนจำหรือหัวหน้าแผนกรับตัว³⁶

ขั้นตอนต่อมา คือ การสำรวจเพื่อบำบัดและการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง หลังจากที่ได้มีการรับตัวผู้ต้องขังแล้วจะต้องเริ่มด้วยการค้นหาบุคลิกภาพและความเป็นไปของชีวิตผู้ต้องขัง การค้นหาดังกล่าวอาจจะเว้นได้ เมื่อคำนึงถึงระยะเวลาของการบังคับโทษแล้ว กรณีไม่เปิดช่องให้กระทำเช่นนั้นได้

ในการตรวจสอบค้นหาข้อมูลของผู้ต้องโทษจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมทั้งหลายซึ่งการได้รู้ถึงข้อนี้จำเป็นสำหรับใช้ในการบำบัดผู้ต้องโทษเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญเพื่อจัดทำแผนบังคับโทษที่จะร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับการดำเนินการในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ อันจะยังให้ผู้ต้องโทษสามารถกลับสู่สังคมภายหลังการพ้นโทษได้ ในการวางแผนการบำบัดจะต้องปรึกษาร่วมกับผู้ต้องโทษด้วย³⁷

“แผนบังคับโทษ” ในแผนบังคับโทษจะต้องกำหนดจากผลที่ได้จากการสำรวจเพื่อบำบัด และอย่างน้อยต้องระบุเกี่ยวกับมาตรการบำบัด ดังต่อไปนี้

1. การให้เข้าอยู่ในการบังคับโทษที่ปิดหรือในการบังคับโทษที่เปิด
2. การย้ายไปอยู่ในสถานที่บำบัดทางสังคม
3. การมอบตัวให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มหรือให้ไปรับการบำบัดเป็นกลุ่ม
4. งานที่จะมอบให้ทำ ตลอดจนมาตรการของการฝึกอาชีพ การศึกษา
5. การเข้าร่วมในกิจกรรมของการศึกษาต่อเนื่อง
6. มาตรการช่วยเหลือและมาตรการการบำบัดพิเศษ
7. การผ่อนปรนการบังคับโทษ

³⁵ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.94-95). เล่มเดิม.

³⁶ Stvollzg § 5 (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, น.94-95).

³⁷ Stvollzg § 6 (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, น.94-95).

8. มาตรการที่จำเป็นสำหรับการเตรียมการปล่อย

แผนบังคับโทษต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้ต้องขัง และผลของการสำรวจพฤติภาพส่วนบุคคล ในการนี้ในแผนบังคับโทษจะต้องกำหนดระยะเวลาที่คาดหมายเอาไว้ด้วย

2.3.3 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoner Classification)

การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง ถือว่าเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล เพื่อดำเนินการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะ พฤติกรรมและความประพฤติของผู้ต้องเป็นขังรายบุคคล ซึ่งในการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังนอกจากจะกระทำเพื่อประโยชน์และความสะดวกแก่การควบคุมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขังแล้ว ยังช่วยลดความตึงเครียดพร้อมทำให้ทัศนคติและความรู้สึกของผู้ต้องขังดีขึ้น³⁸

วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีดังนี้

1. เพื่อการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง เช่น ประวัติภูมิหลัง การศึกษา สภาพครอบครัว ประวัติทางสังคม สภาพจิตใจ ทัศนคติ ความเชื่อทางศาสนา ความรู้ความสามารถ ความถนัด ความสนใจในทางสันตนาการ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง
3. เพื่อการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
4. เพื่อจัดรูปแบบประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการ ความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรมของผู้ต้องขังในแต่ละราย เช่น การฝึกอบรมฝึกอาชีพผู้ต้องขังด้านต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออาศัยกิจกรรมหรือการอบรมและฝึกอาชีพ เป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาแก้ไขผู้ต้องขังให้สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมตลอดจนทัศนคติความรู้สึกนึกคิดที่บกพร่อง หรือในทางลบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นพลเมืองดีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

การแยกขัง เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งและถือเป็นกระบวนการแรกของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กล่าวคือ การแยกขังเป็นการแยกแดนผู้คุมขังเป็นแดน ๆ แยกประเภทเรือนจำและทัณฑสถานอย่างหยาบ ๆ โดยพิจารณาจากประเภทคดีและลักษณะกระทำความผิด ซึ่งกระทำ

³⁸ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.196-197), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2555, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

เพื่อประโยชน์ในการควบคุม เช่น ทักษสถานวัยหนุ่ม ทักษสถานหญิง ทักษสถานของผู้ติดยาเสพติด เรือนจำกลาง เป็นต้น³⁹

การจำแนกลักษณะซ้ำ⁴⁰ ถือว่าเป็นการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่ง เพราะไม่แน่ใจว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรกนั้นจะถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ เพราะอาจมีบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดไป และการที่ผู้ต้องขังเข้ามาสู่สิ่งแวดล้อมในทัณฑสถานจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้ซึ่งทั้งในทางดีและไม่ดี ฉะนั้นจึงต้องมีการติดตามผลเพื่อจะดูว่าการจำแนกลักษณะและแผนการแก้ไขอบรมที่ปฏิบัติอยู่นั้นถูกต้องหรือไม่ประการใด ทำให้ผู้ต้องขังประพฤติตัวดีขึ้นหรือเลวลง โดยการจำแนกลักษณะซ้ำกระทำโดยการพิจารณาจากรายงานของทุก ๆ ฝ่าย รวมทั้งการเรียกตัวผู้ต้องขังมาสอบถามถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความต้องการและความเห็นของผู้ต้องขังเองว่าแผนการอบรมที่จัดให้นั้นเหมาะสม หรือควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร การจำแนกลักษณะซ้ำจะได้วางหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอีกครั้งให้สอดคล้องเหมาะสมกับพฤติกรรม ความประพฤติของผู้ต้องขังที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่ใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำระยะเวลาหนึ่งแล้ว การจำแนกลักษณะซ้ำจะกระทำทุก 6 เดือน หรือ 1 ปี จนกว่าผู้ต้องขังจะได้รับการพักการลงโทษหรือพ้นโทษ

อนึ่ง หลักของการจำแนกลักษณะซ้ำ คือ เมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรมความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปจากระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ ก็จะมีผลกระทบต่อการควบคุมและโครงการปฏิบัติที่ใช้ในการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังในระยะแรกว่าไม่เหมาะสมเสียแล้ว จำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินการใหม่ โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมจะรายงานประมวลพฤติกรรมของผู้ต้องขังแก่คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้ง ในทางปฏิบัติปกติจะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำปีละครั้ง หรืออาจเร็วขึ้นในรายที่ผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก และมีเหตุจำเป็นโดยจะพิจารณาเป็นรายบุคคล

ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีดังต่อไปนี้

1. เป็นประโยชน์ในการวางแผนและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ตลอดจนการวิเคราะห์และดำเนินการติดตามตรวจสอบพิจารณาผู้ต้องขังแต่ละราย จนได้รับการลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษ

2. เป็นผลดีแก่การบริหาร การปกครอง การควบคุมผู้ต้องขัง และทำให้ระเบียบวินัยของผู้ต้องขังดีขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายของราชทัณฑ์ในระดับสูง

³⁹ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 6) (น.186), โดย ประเทือง ธนิยพล, 2552 , กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

⁴⁰ แหล่งเดิม.

3. ทำให้เกิดแรงจูงใจในการฝึกวิชาชีพ หรือทำให้ฝึกวิชาชีพและใช้แรงงานผู้ต้องขังได้ถูกต้องตามความถนัดของแต่ละคน

4. ทำให้ทัศนคติและความรู้สึกรู้สีกของผู้ต้องขังดีขึ้น เพราะเขาได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม จึงเป็นการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ควบคุม และเป็นการลดความตึงเครียดของผู้ต้องขัง

5. เป็นประโยชน์ในการแยกประเภทผู้ต้องขังตามหลักทัศนคติที่สมเหตุสมผลยิ่งขึ้น

6. เป็นการช่วยลดภาวะความเครียดในการหลบหนีและก่อการจลาจลของผู้ต้องขัง

7. เป็นประโยชน์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานสาธารณะ

2.3.4 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดรายบุคคล (Individualization of Punishment)

หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Individualization) คือ จะต้องมีการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Crime) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับ การลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หาได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคนที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เหมือนกันเพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล (Pattern of Behavior) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งทางเข้ากับสังคมและเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏ

อยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (Tendency Towards Crime) ด้วยกันทั้งสิ้น⁴¹

การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน หมายถึง การที่ศาลหรือองค์กรอื่น (ราชทัณฑ์) ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลนักโทษปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญานั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ช่วงแรก คือ ก่อนการพิพากษา (Personnalisation des peines) โดยศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดโทษและระยะเวลาในการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับจำเลย โดยการพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดที่จำเลยได้กระทำ เหตุบรรเทาโทษต่างๆ และลักษณะส่วนตัวของจำเลย⁴² ช่วงที่สอง คือ ระหว่างการลงโทษ การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้าใช้ชีวิตในสังคมต่อไปในอนาคตเรามักจะตั้งสมมติฐานว่าบุคคลที่กระทำความผิดรูปแบบเดียวกัน ควรจะได้รับการโทษจำคุกเท่ากัน เพราะวัตถุประสงค์ของการลงโทษมุ่งเน้นแต่การลงโทษผู้กระทำความผิดให้สมกับการกระทำที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ยับยั้งข่มขู่ไม่ให้ประชาชนกระทำความผิดรวมทั้งการกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคมในระยะเวลาที่เหมาะสม ด้วยสมมติฐานเพียงเท่านั้น จึงมีการลงโทษนักโทษที่กระทำความผิดแบบเดียวกันด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน เช่น การกำหนดระยะเวลาจำคุกที่เท่ากัน แต่ด้วยในปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เปลี่ยนไปในทิศทางของการมุ่งเน้นการฟื้นฟูแก้ไขตัวนักโทษ พร้อมทั้งการพยายามทำให้นักโทษกลับคืนสู่สังคม การลงโทษจำคุกจึงไม่ได้มีเพียงเพื่อการแก้แค้นทดแทนการกระทำความผิดหรือเพียงเพื่อกันผู้ร้ายออกจากสังคมเท่านั้น แต่การจำคุกนั้น ยังหมายถึงการเปิดโอกาสให้นักโทษได้รับการฟื้นฟูจิตใจและเตรียมพร้อมกลับเข้าสู่สังคมโดยที่ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน

วัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งมุ่งเน้นการฟื้นฟูแก้ไขตัวนักโทษ พร้อมทั้งการพยายามทำให้นักโทษกลับคืนสู่สังคมได้รับการยอมรับในประเทศฝรั่งเศส ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่ได้กล่าวไว้ว่า “การลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพนั้น

⁴¹ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.204), โดย ชาย เสวิกุล, 2517, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴² ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 132-24 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลมีอำนาจพิจารณากำหนดโทษและรูปแบบการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติกรรมแห่งความผิดและลักษณะของผู้กระทำความผิด เมื่อศาลกำหนดโทษปรับ ศาลจะพิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำความผิดด้วย”

ยอมรับได้ไม่ใช่เพียงเพื่อการป้องกันสังคมและเพื่อการลงโทษผู้ถูกศาลพิพากษา แต่ยังเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคคลเหล่านี้และเตรียมการให้พวกเขาสำหรับการกลับเข้าสู่สังคม” หลักการของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่วางไว้นี้สะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยอมรับนับถือในประเทศฝรั่งเศสเป็นอย่างดี กล่าวคือ การป้องกันสังคม การลงโทษคนกระทำความผิดและการปรับปรุงแก้ไขและเตรียมการให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูแก้ไขนักโทษดังกล่าว การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นช่วงการกำหนดโทษ โดยศาลที่มีอำนาจตัดสินคดี (Personnalisation des peines) หรือช่วงการลงโทษในเรือนจำ (Individualisation des peines) จึงเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ สภาพทางอัตตวิสัย (Subjective) ของตัวนักโทษแต่ละคนมีผลกับระยะเวลาจำคุกและการกำหนดมาตรการพิเศษต่าง ๆ ระหว่างจำคุก เพื่อการฟื้นฟูนักโทษ นักโทษที่ร่วมมือและมีการพัฒนาการที่ดีย่อมได้รับการส่งตัวคืนสู่สังคมได้เร็วกว่านักโทษทั่วไป⁴³

หลักการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับตัวนักโทษแต่ละคนอยู่ในหลักการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมีหลักคิดว่า การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมีหลักคิดว่า “...สิ่งใดก็ตามที่สามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุดและควรนำมาใช้เนื่องจากผู้กระทำผิดแต่ละคนมีปัญหาแตกต่างกันมีนิสัยใจคอแตกต่างกันเราจึงต้องใช้วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าวิธีการแบบใดจึงจะเหมาะสมกับผู้กระทำผิดมากที่สุด..” ทั้งนี้ตามแนวคิดของแพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer) ที่สรุปว่าวิธีการใดที่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้กระทำผิดได้ก็ควรเลือกใช้วิธีนั้น การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคลตามแนวคิดนี้ที่ว่า “ในการกำหนดโทษและการพิจารณาความหนักเบาของการลงโทษขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้กระทำผิดไม่ใช่ความหนักเบาของการกระทำผิดดังนั้นจึงต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำผิดว่าเขาควรได้รับการแก้ไขอย่างไร”⁴⁴

⁴³ คำวินิจฉัยตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส หมายเลข 93-334 DC ลงวันที่ 20 มกราคม 1994 (ราชกิจจานุเบกษา 26 มกราคม หน้า 1380). (อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, 2550, มิถุนายน, “การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน”, *บทบัญญัติ*, 63(2), น.34-35, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

⁴⁴ จาก *แผนบังคับโทษจำคุกรายบุคคล* (น.26), โดย อภิชาติ ดำรงสันติสุข, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

2.4 ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และวิวัฒนาการการศึกษาของผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทย

2.4.1 ความเป็นมาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

การราชทัณฑ์ในปัจจุบันได้มุ่งความสนใจไปยังผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอยู่ระหว่าง 16-30 ปี มากเป็นพิเศษ และได้มีการจัดตั้งทัณฑ์สถานวัยหนุ่มขึ้นเป็นเอกเทศเพื่อทำการแยกต้องขังวัยหนุ่ม ออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเป้าหมายแห่งการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เหล่านี้ให้มีโอกาสกลับตัวความประพฤติ ปรับปรุงให้เหมาะสม เมื่อได้รับการปลดปล่อยไปแล้ว เป็นสำคัญ และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้ององค์การสหประชาชาติ ข้อ 8 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ต้องขัง ต่างประเภทกันพึงแยกคุมขังไว้คนละแห่ง หรือคนละส่วนของทัณฑ์สถาน โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ประวัติ ในทางอาชญากรรม เหตุผลในทางคดี และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น” และข้อ 8 (ง) “ผู้ต้องขังเยาว์วัยพึงแยกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่” แต่เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานในเรื่อง ของสถานะแวดล้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรมของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน จึงมีการ กำหนดช่วงอายุ “ผู้ต้องขังวัยหนุ่มแตกต่างกันไปด้วย”⁴⁵

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม หมายถึงผู้ต้องขังชายที่อายุระหว่าง 16-30 ปี ซึ่งกระทำผิดเป็นครั้งแรก และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑ์สถาน

ในประเทศอังกฤษ ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (Young prisoner) หมายถึง ผู้ต้องขังชายที่มีอายุ ระหว่าง 17-21 ปี ซึ่งรับโทษจำคุกในเรือนจำและทัณฑ์สถานต่าง ๆ มิใช่ในโรงเรียนดัดสันดานหรือ ศูนย์ควบคุมตัว

ในประเทศไทย คำว่า ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม หมายถึง ผู้ต้องขังชายที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี แต่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะได้รับการคัดเลือกเข้าคุมขังในทัณฑ์สถานวัยหนุ่มนั้น จะต้องเป็นผู้ต้องขัง วัยหนุ่มที่กระทำความผิดครั้งแรก คดีเด็ดขาดแล้ว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้น จะมุ่งถึง ผู้ต้องขังที่มีอายุน้อย แต่สำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะแยกมาคุมขังรวมกันไว้ในทัณฑ์สถานวัยหนุ่ม นั้น จะต้องไม่ใช่พวกที่กระทำความผิดซ้ำซาก หรือกระทำความผิดติดนิสัย

การให้ความหมายของคำว่า ผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทยนั้น จัดได้ว่าสอดคล้องกับ นานาอารยะประเทศ คือ ถูกระบุด้านอายุเป็นหลัก แม้แต่ละประเทศจะมีการกำหนดอายุของ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม เช่น บางประเทศอาจกำหนดอายุของผู้ต้องขังวัยหนุ่มไว้ ระหว่าง 18-22 ปี เป็นต้น⁴⁶

⁴⁵ จาก เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (หน่วยที่ 8-15) (พิมพ์ครั้งที่ 1) (น.103), โดย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540, นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

⁴⁶ แหล่งเดิม.

ปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดที่อยู่ในวัยหนุ่มเป็นจำนวนมาก หากจะมองในแง่ของปัจจัยทางร่างกาย (Physiological Factors) พลังกายส่วนเกิน (Excessive Energy) นับว่ามีส่วนผลักดันให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มโน้มเอียงไปในทางที่จะกระทำผิดได้ โดยเฉพาะเด็กวัยหนุ่มที่กำลังเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ก็ยังเติบโตไม่เต็มที่ ในระยะนี้ร่างกายต้องการอาหารมากและกำลังกายที่มีอยู่มาก เนื่องจากความเจริญเติบโตนี้ธรรมชาติได้กำหนดให้มีการออกกำลังกายมากกว่าปกติ เด็กวัยหนุ่มจึงมีความต้องการที่จะเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านเล่นและการทำงาน โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังกาย หากครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมไม่สามารถจัดหากิจกรรมหรือการเล่นที่เป็นประโยชน์ให้ได้ เด็กเหล่านี้ก็จะพยายามหากิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองเพื่อระบายพลังส่วนเกิน ซึ่งถ้าหากไปเข้ากลุ่มเด็กที่ไม่ดีก็อาจถูกชักนำให้กระทำผิดได้ เช่น ลักขโมย วิ่งราว ปล้นทรัพย์ หรือก่อการทะเลาะวิวาท เป็นต้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความตึงเครียด เด็กวัยหนุ่มชอบอยู่แล้ว

แต่ทั้งนี้การที่คนจะประกอบอาชญากรรมนั้นมีอิทธิพลของปัจจัยอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นอิทธิพลของปัจจัยหลายอย่างร่วมปฏิสัมพันธ์กันต่อบุคคลนั้นในระยะเวลาอันยาวนานทั้งในด้านดีและไม่ดี มีทั้งผลักดันและระงับยับยั้ง ในเมื่ออิทธิพลฝ่ายดำนี้อาจเหนือฝ่ายสูงได้ คนก็จะประกอบอาชญากรรมขึ้น⁴⁷

ปัจจัยอันมีส่วนสัมพันธ์หรือโน้มน้าวให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มกระทำความผิด หรือก่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้น สามารถแยกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ⁴⁸

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่
 - 1) ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological Factors) คือ ความบกพร่องทางจิตใจ ซึ่งผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้รับการถ่ายทอดจากบิดาและมารดา
 - 2) ปัจจัยทางร่างกาย (Physiological Factors) คือความบกพร่องทางร่างกาย ระบบประสาท ต่อมน้ำไม่มีต่อต่าง ๆ ตลอดจนพลังงานส่วนเกิน
 - 3) ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factors) ได้แก่ สัญชาตญาณ ความรู้สึก อารมณ์ เจตคติ ความคิด ความผิดหวัง และความขัดแย้ง เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่
 - 1) ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว (Family Factors) คือสภาพครอบครัวที่ไม่เหมาะสม

⁴⁷ เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (น.107). เล่มเดิม.

⁴⁸ เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (น.107-108). เล่มเดิม.

2) ปัจจัยเกี่ยวกับความยากจน (Poverty Factors) ความยากจนหรือความขาดแคลนโดยตัวของมันเองมิใช่มูลเหตุที่จะทำให้เด็กและเยาวชนประกอบอาชญากรรม แต่ความยากจนทำให้เกิดสถานะอันเหมาะสมแก่การที่จะประกอบอาชญากรรมง่ายขึ้นกว่าปกติ

3) ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน (Community Factors) แหล่งชุมชนที่เสื่อมโทรมหรือย่านสลัมโดยตัวของมันเองมิใช่มูลเหตุที่จะทำให้เด็กและเยาวชนประกอบอาชญากรรม แต่ก่อให้เกิดสถานะอันเหมาะสมแก่การที่จะประกอบอาชญากรรมง่ายขึ้นกว่าปกติ

4) ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Factors) เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสืออ่านเล่น และหนังสือพิมพ์

5) ปัจจัยเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด การพนัน ฯลฯ

3. ปัจจัยที่เกี่ยวกับประชาชน

จากผลการศึกษาของเมนดัลสอห์น (Mendalsohn) พนักงานอัยการชาวอิสราเอลพบว่า “ประชาชน” อาจมีส่วนผลักดันให้เกิดอาชญากรรมได้ดังต่อไปนี้

1) โดยการขู่โทสะให้ผู้กระทำความผิดตอบโต้จะเห็นได้จากกรณีทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายจนถึงขั้นฆ่าคนตาย เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่รู้จักคำว่ายอมแพ้เสียข้างหนึ่งก็ย่อมจะเกิดการต่อสู้ประหัตประหารกันขึ้น

2) การโน้มน้าวจิตใจผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะด้วยวาจา หรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ปัจจัยข้อนี้จะเห็นได้ชัด ในกรณีความผิดเกี่ยวกับเพศ การแต่งกายยั่ววนของสตรีวัยรุ่น การนุ่งกระโปรงสั้น การปล่อยตัวอย่างมีอิสระเสรีเกินขอบเขตของสตรีวัยรุ่น ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ย่อมโน้มน้าวจิตใจผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศได้อย่างดียิ่ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือ กรณีทุจริตต่อหน้าที่ การเสนอเงื่อนไขต่าง ๆ ของประชาชนโดยมีเจตนาที่จะติดสินบนเจ้าพนักงานเป็นส่วนผลักดันที่สำคัญในสาเหตุการทุจริตต่อหน้าที่การงาน

3) ไม่สมรรถใจที่ป้องกันตนเอง จากคำกล่าวแต่โบราณกาลที่ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” เป็นที่ประจักษ์ว่า คนโบราณได้สอนลูกหลานรู้จักป้องกันตนเองมาช้านาน แต่ดูเหมือนว่าคำสั่งสอนดังกล่าวจะลบเลือนไปในสภาพของสังคมปัจจุบัน วัวที่เคยผูกไว้หรือด้อนเข้าคอกเมื่อตะวันตกดินก็ถูกทอดทิ้ง เด็กที่พ่อแม่เคยว่ากล่าวตักเตือนดุคำให้ได้ดี ก็ถูกละเลยตามใจจนเสียคน และในทางตรงกันข้ามการอวดความร่ำรวย หรือความมั่งมีในด้านวัตถุ มักจะเป็นการมีหน้ามีตาในสังคม คนเราได้เรียนรู้ถึงความปรารถนา หรือความต้องการที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันคนเราไม่ได้เรียนรู้ถึงการระวังรักษาสິงของนั้น ๆ บ้านใดถ้าขาดการเอาใจใส่ดูแลถึงความมั่นคง ก่อให้เกิดกรณีดัดช่องย่องเบา ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เมื่อทราบว่ามีคดีลัทธิยนต์เพิ่มสูงขึ้น ก็มีได้สนใจหาวิธีการใด ๆ ในการระวังรักษาขาดความละเอียดย

รอบคอบ ตั้งอยู่ในความประมาท จอครดทั้งไว้ตามถนนหนทางโดยมิได้ล็อกประตูรถ เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการที่ประชาชนไม่สมัครใจที่จะป้องกันตนเอง

4) โดยการเห็นอกเห็นใจผู้กระทำความผิด การที่มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันนั้น เป็นเรื่องธรรมชาติและความจำเป็นของมนุษย์ แต่การเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันย่อมจะต้องมีขอบเขต การช่วยเหลือผู้กระทำความผิด ซึ่งถูกลงโทษโดยแก้ไขอบรมบ่มนิสัยจนสามารถกลับตัวได้ และให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือเมื่อพ้นโทษเป็นการป้องกันมิให้กระทำความผิดอีก เป็นเรื่องที่ควรยกย่องสรรเสริญ แต่ในขณะเดียวกัน คนบางกลุ่มอาจมีความเห็นอกเห็นใจผู้กระทำความผิดช่วยปิดบังความผิดที่ผู้ร้ายได้ก่อขึ้น ช่วยสงเคราะห์ให้หลบหนีจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แม้ว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางใดทางหนึ่งหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเหตุให้ผู้ร้ายหรือผู้กระทำความผิดได้ใจ กำเริบกระทำการรุนแรงต่าง ๆ หนักขึ้น

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ปัจจัยเกี่ยวกับสังคมและสภาพแวดล้อมตลอดจนปัจจัยเกี่ยวกับประชาชน ล้วนมีส่วนโน้มน้าวให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือประกอบอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม⁴⁹

การจำแนกเรือนจำและทัณฑสถานเพื่อแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทย ได้ถือจำแนกตามระบบความแตกต่างในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (The Differentiated System) โดยเลือกปฏิบัติ 2 แนวทาง คือ

1) การจำแนกเรือนจำและทัณฑสถาน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปรับปรุงแต่งจิตใจผู้กระทำความผิด

2) การจำแนกเรือนจำและทัณฑสถาน โดยยึดถือประเภทของผู้กระทำความผิดเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดประเภทเรือนจำและทัณฑสถาน

นอกจากนี้ ความมุ่งหมายสำคัญของเรือนจำและทัณฑสถานระบบนี้ ก็คือการบำบัดแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความผิด ยิ่งไปกว่าความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุม กลไกสำคัญที่สุดของการจัดเรือนจำและทัณฑสถานระบบนี้ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์วิเคราะห์ศึกษาประวัติและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสมต่อไป เรือนจำและทัณฑสถานระบบนี้ จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่และหน่วยงานปฏิบัติย่อย ๆ หลายสาขาวิชาชีพตามความจำเป็นทางทัณฑปฏิบัติ อาทิ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ ครู เป็นต้น

⁴⁹ เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (น.115-117). เล่มเดิม.

สาระสำคัญของระบบความแตกต่างในการปฏิบัติต่อการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม มีดังนี้

1. แนบปรัชญาของการจำเนกเรือนจำและทัณฑสถาน ระบบความแตกต่างในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมาจากข้อสมมติฐานที่ว่า สาเหตุแห่งการประกอบอาชญากรรมย่อมประกอบด้วยปัจจัยหลายส่วน อาทิ ความยากจน การว่างงาน การอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม การแตกแยกของครอบครัว การขาดปทัสถานความประพฤติที่ดี การด้วยสติปัญญา การไร้โอกาส การขัดแย้งระหว่างค่านิยมและวัฒนธรรมและอื่น ๆ ดังนั้น การจะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำและทัณฑสถานให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ และวางแผนปฏิบัติให้สอดคล้องกับปัจจัยและสาเหตุแห่งการกระทำผิด เพราะเหุยอมหมายถึงปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลเปรียบได้กับความจำเป็นของแพทย์ที่จะต้องทราบสมุฏฐานของโรคเสียก่อนจึงจะเยียวยารักษาคนไข้ให้หายได้

2. การกำหนดแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันโดยถือเอาเกณฑ์อายุเป็นเครื่องวินิจฉัยในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก หรือบุคคลวัยรุ่น ซึ่งย่อมมีพฤติกรรมง่ายต่อการแก้ไขสมควรแยกออกต่างหากจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะอาชญากรแท้ เพื่อป้องกันการถ่ายทอดความรู้ทางอาชญากรรมแก่กัน จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือบุคคลวัยรุ่นพบว่า เป้าหมายแห่งการประกอบอาชญากรรมแตกต่างกัน ส่วนใหญ่แล้ว เป็นผลมาจากความกึกคะนอง การคบเพื่อนไม่ดี แต่อาชญากรผู้ใหญ่มุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรมนั้น ๆ โดยตรง ในหลายประเทศนอกจากจะแยกผู้กระทำความผิดระหว่างเด็กและผู้ใหญ่เป็นสัดส่วนแล้ว ยังได้จัดตั้งทัณฑสถานสำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดวัยหนุ่มแยกตามอายุแก่อ่อนลงไปอีก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสม ทำนองเดียวกันกับการจัดระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับอายุและความเจริญเติบโตของเด็ก เป็นต้น

3. การกำหนดแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันโดยคำนึงถึงภูมิฐานะของผู้กระทำความผิด ในกรณีนี้ได้แก่การสร้างเรือนจำ และทัณฑสถานแห่งท้องถิ่นเพื่อใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนจากครอบครัว ญาติมิตร และเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการโยกย้ายผู้กระทำความผิด เป็นต้น

4. การกำหนดแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพ เนื่องจากจำนวนผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นผู้มีความบกพร่องทางการศึกษาหรือการฝึก

อาชีพจึงเป็นปัญหาให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการกระทำความผิดต่อทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย เพศ หรืออื่น ๆ เป็นต้น

5. หลักการสำคัญของระบบความแตกต่างในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ได้แก่ การกำหนดให้มีสถานแรกรับ (Reception Center) เพื่อใช้เป็นศูนย์จำแนกลักษณะผู้กระทำความผิด โดยผู้กระทำความผิดเข้าใหม่จะถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานแรกรับก่อนอย่างน้อยเป็นเวลาประมาณ 6 สัปดาห์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำการสืบเสาะ วิเคราะห์ประวัติเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดและวางแผนในการโยกย้ายผู้กระทำความผิดไปควบคุมและฝึกอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลต่อไป

6. การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามระบบความแตกต่างเน้นหนักไปในด้านแก้ไขความประพฤติ แต่ก็มิได้ละเลยถึงเหตุผลด้านความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมผู้กระทำความผิดมิให้หลบหนี โดยนัยนี้ การจำแนกประเภทเรือนจำและทัณฑสถานตามระบบความแตกต่าง ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงมักนิยมจัดเรือนจำ ระดับความมั่นคงปานกลางเป็นที่ควบคุม และฝึกวิชาชีพผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุป การแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่หลายประการ คือ

1) ป้องกันมิให้มีการถ่ายทอดนิสัย และพฤติกรรมในการกระทำความผิดระหว่างผู้ต้องขังผู้ใหญ่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอาชญากรรมให้กับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งกระทำความผิดครั้งแรก โดยอาจกระทำความผิดไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือโดยประมาท หากไม่มีการแยกคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มแล้ว จะทำให้ผู้ต้องขังผู้ใหญ่สอนหรือครอบงำผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้

2) ป้องกันมิให้เกิดการรังแกผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยผู้ต้องขังผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเกิดการรังแกในทางเพศหรือการรังแกอันเป็นการข่มขู่ทางร่างกาย หรือการใช้อิทธิพลครอบงำผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้รับใช้ หรือเป็นลูกมือของผู้ต้องขังผู้ใหญ่

3) เพื่อให้การแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากไม่มีการแยกปฏิบัติแล้ว การอบรมแก้ไขจะทำให้ยาก เพราะผู้ต้องขังจะอยู่ปะปนกัน การจัดชั้นเรียน การฝึกอาชีพ และการอบรมด้านต่าง ๆ จะทำได้ไม่สะดวก เพราะกลุ่มเป้าหมายจะต่างกัน ในทัณฑสถานวัยหนุ่มจะเน้นเรื่องการศึกษา การออกกำลังกาย และเล่นกีฬา เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้ใช้พลังงานอย่างเต็มที่ กิจกรรมการฝึกลูกเสือเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การฝึกดนตรีเพื่อให้ดนตรีเป็นเครื่องขัดเกลานิสัย และการอบรมทางศีลธรรมต่าง ๆ เป็นการฝึกจิตใจ นอกจากนี้ การแยกปฏิบัติยังทำให้สามารถแยกบุคคลากรที่ใช้ในการอบรมผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ด้วย

ดังนั้น เมื่อมีความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น จึงต้องมีแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น

2.4.3 วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม⁵⁰

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับประชาชนพลเมืองของชาติอันใด ผู้ต้องขังในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในสังคม สมควรส่งเสริมให้ได้รับโอกาสในการศึกษาเท่าที่บรรยากาศภายในเรือนจำและทัณฑสถานจะอำนวยให้ฉันนั้น เป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ ก็เพื่อเป็นการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีทัศนคติที่ดีมีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถปรับสภาพชีวิตให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมส่วนรวมประกอบกับผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่เป็นผู้ไร้การศึกษาหรือมีการศึกษาเพียงเล็กน้อย การจัดการศึกษาในเรือนจำจึงทวีความสำคัญยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน

เป้าหมายในการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง มีดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ให้มีความรู้ความสามารถจนอ่านออกเขียนได้
- 2) เพื่อพัฒนาทัศนคติที่ดีแห่งการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังเช่นเดียวกับประชาชนพลเมืองดีโดยทั่วไป ด้วยการมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังมีความรู้ทั่วไปที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น เรียนรู้เลขบวก ลบ คูณหาร ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การรักษานามัย และหน้าที่พลเมืองดี
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเรียนรู้ถึงสภาพความเป็นไปแห่งโลกปัจจุบัน
- 4) เพื่อใช้กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีวัฒนธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม
- 5) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความใส่ใจในอันที่จะศึกษาเพิ่มพูนความรู้ต่อเนื่องอยู่เสมอ
- 6) เพื่อประสานและพัฒนาโครงการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำ รวมเข้าไว้ในส่วนหนึ่งแห่งแผนการศึกษาของชาติ

2.4.4 วิวัฒนาการการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทย

2.4.4.1 การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอดีต พ.ศ.2435-2479

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในอดีต นับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการให้การศึกษาบรมสั่งสอนนักโทษ อย่างไรก็ดีปรัชญาของงานราชทัณฑ์สมัยนั้นเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการปฏิบัติให้ผู้กระทำความผิดได้รับความทุกข์ทรมาน เป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นข่มขู่ให้เป็นตัวอย่างเพื่อปราบปรามอาชญากรรม

⁵⁰ จาก *หลักทัณฑวิทยา* (น.466), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพมหานคร:บพิธการพิมพ์.

จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้มีการจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ดังต่อไปนี้⁵¹

สมัยรัตนโกสินทร์ (รศ.110) กรมพระยานเรศรฤทธิ์ เสนาบดีกรมพระนครบาลได้ยกร่างข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงวินิจฉัย พระองค์ทรงมีแนวความคิดริเริ่มที่จะปลูกฝังการให้การศึกษาแก่นักโทษเพื่อให้เกิดคุณแก่ตัวนักโทษเองและชาติบ้านเมือง ดังนั้น ในข้อบังคับดังกล่าวจึงได้มีส่วนว่าด้วย “การเรียนวิชา” ของนักโทษ กล่าวคือ การเล่าเรียนในคุกนั้นถ้านักโทษอายุต่ำกว่า 18 ปีลงมา ต้องบังคับให้เรียนทุกคน นักโทษที่อายุกว่า 18 ปีขึ้นไป ถ้าสมัครขอเล่าเรียนให้อนุญาตให้เรียนได้ แต่เฉพาะนักโทษที่มีกิริยาเรียบร้อย เวลาเล่าเรียนนั้นแบ่งสอนนักโทษคนหนึ่งวันละ 2 ชั่วโมง เวลาเปิดเรียนคือ 07.00-11.00 น. และ 12.00-16.00 น. โดยให้แบ่งเวลาให้นักโทษเล่าเรียนหมุนเวียนกันตามเวลา เมื่อเรียนเสร็จเรียบร้อยแล้วให้กลับไปทำงานอย่างเดิม

ในการเรียนนั้นให้สอนเขียนหนังสืออย่างหนึ่งกับสอนเลขให้รู้จักได้ตลอดวิธีมาตราอีกอย่างหนึ่งเท่านั้น ส่วนสมุดที่จะเรียนให้ใช้หนังสือแบบเรียนเร็ว 2 เล่ม สมุดเลขที่จะเรียนให้ใช้หนังสือเลขวิธี 2 เล่ม กำหนดให้เรียนเพียง 1 ปี ให้เรียนในจำพวกวิชาหนังสือตามแบบ 2 เล่ม วิชาเลขตามแบบ 2 เล่ม ถ้านักโทษที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ไม่หมั่นเรียนเกียจคร้านแล้วต้องลงโทษบังคับให้เรียน แต่ถ้าเป็นนักโทษที่สมัครเรียนเองแล้ว ถ้านักโทษคนใดเรียน 5 เดือนไม่จบเล่ม 1 ทั้งหนังสือและเลขก็ให้ยกนักโทษนั้นออกจากการเล่าเรียน

การที่จะหัดนักโทษเขียนหนังสือนั้นห้ามมิให้ใช้กระดาด ให้ใช้กระดานชนวนในห้องเรียน ห้ามมิให้ใช้กระดาดเว้นแต่สมุดสำหรับเรียนที่มีอักษรดีพิมพ์อยู่เท่านั้นจึงให้เอาเข้าห้องเรียน ห้ามมิให้นักโทษพูดกัน ให้พูดได้แต่กับครูสอนหนังสือเท่านั้น

นักโทษตั้งแต่มัธยมโทษขึ้นไป ถ้าเป็นคนดีที่รู้เลขรู้หนังสือพอเป็นครูได้และเป็นคนประพฤติกิริยาดีเรียบร้อย ควรยกมาเป็นครูสอนเลข สอนหนังสือนักโทษ ถ้านักโทษคนใดได้มาเป็นผู้ช่วยครูสอนหนังสือสอนเลขแล้วให้มีรางวัลคะแนนพิเศษเพิ่มขึ้นเดือนละ 1 คะแนน นักโทษที่เรียนหนังสือนั้นจะเอาหนังสือที่เรียนไปเล่าอ่านในห้องขังแห่งตนก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้ากรมก่อนจึงจะเอาไปอ่านได้ นับแต่นั้นมานักโทษก็ได้มีโอกาสเล่าเรียนเขียนอ่านหนังสือ ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมสติปัญญาให้แตกฉานยิ่งขึ้น

⁵¹ ประวัติกรมราชทัณฑ์ 200 ปี (น.598-602), โดย กรมราชทัณฑ์, 2525, กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์. (อ้างถึงใน ณรงค์ สีใจออน, 2548, การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญสำหรับผู้ต้องขัง (น.6-11), กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยเกริก).

ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อปีพุทธศักราช 2475 ในปี 2476 กรมราชทัณฑ์จึงได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญในการให้การศึกษาอบรมสั่งสอนนักโทษมากยิ่งขึ้น จึงได้วางระเบียบว่าด้วยการอบรมสั่งสอนนักโทษขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำทั้งหลายได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป แล้วจึงได้เสนอต่อกระทรวงมหาดไทยส่งการไปยังสมุหเทศาภิบาลว่า “กรมราชทัณฑ์เสนอว่าการอบรมสั่งสอนนักโทษซึ่งได้ดำเนินการทดลองในที่บางแห่งเป็นผลดีให้ได้ทั่วไป” จึงได้วางระเบียบเรื่องนี้ขึ้นเพื่อให้เรือนจำทั้งหลายปฏิบัติ ซึ่งทางกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าอยู่ในนโยบายของรัฐบาลและหลักการแต่เดิม ๆ โดยให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดทำขึ้น 3 แผนก คือ

1) แผนกศีลธรรมอันดี จัดหาพระภิกษุเทศนาสั่งสอนในวันหยุดสัปดาห์ละครั้ง นักโทษคนใดที่นับถือศาสนาอื่นให้จัดนักบวชหรือครูสอนศาสนานั้น ๆ มาทำการอบรมสั่งสอน และในเวลา 19.00 น. ของทุกวัน เมื่อนักโทษเข้าห้องขังแล้วให้เจ้าพนักงานเรือนจำคัดกันสั่งสอนศีลและธรรม และหน้าที่พลเมืองแก่นักโทษตามห้องขังทั้งหมดจนถึงเวลา 20.00 น. จึงให้สวดมนต์ไหว้พระ นักโทษนับถือศาสนาอื่นสวดมนต์ไหว้พระตามลัทธิศาสนาตน โดยในเวลาหยุดพักกลางวันให้เจ้าพนักงานผู้คุมสั่งสอนนักโทษอย่างน้อยวันละ 30 นาที หรือผู้ปกครองเรือนจำต้องเป็นผู้อบรมสั่งสอนนักโทษด้วยตนเองอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และในวันหยุดให้มีการประชุมรวม

2) แผนกวิชาสามัญ จัดให้มีสถานที่แห่งหนึ่งเป็นโรงเรียน พร้อมอุปกรณ์กระดานดำ โต๊ะ ครู แก้วผู้เรียน และคัดเลือกนักโทษที่มีความรู้เป็นครู สำหรับเรือนจำใหญ่มีเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นครูใหญ่ สำหรับวิธีสอนให้อ่าน เขียน คัดเลข จรรยา สุขวิทยา ความรู้เมืองไทย ฯลฯ แบบประถมศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการ โดยคัดเลือกนักโทษที่มีกำหนดโทษหรือยังต้องโทษต่อไปอีก 6 เดือน ผู้ต้องขังระหว่างคดีจะสมัครเรียนก็อนุญาต อย่างไรก็ดี ในการเรียนการสอนอย่าให้ขาดกำลังนักโทษใช้งาน ให้แบ่งแยกผลัดกันเรียนและทำงาน ถ้านักโทษทำผิดข้อบังคับของเรือนจำก็ให้ตัดสิทธิการเล่าเรียน ปีหนึ่งมีการสอบไล่ 2 ครั้ง

3) แผนกวิชาชีพ ในปีพุทธศักราช 2477 รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการให้การศึกษาว่า “จะได้จัดให้มีการอบรมนักโทษในทางศีลธรรมจรรยาและสั่งสอนวิชาชีพ พร้อมทั้งการฝึกฝน และจัดให้มีการทำงานที่เป็นคุณประโยชน์เพื่อสุขภาพ เพื่อปลูกฝังนิสัยและการส่งเสริมวิชาชีพแก่นักโทษ” โดยดำเนินการดังนี้

(1) ให้การอบรมสั่งสอนแก่นักโทษได้รับความรู้ประเภทวิชาที่นักโทษสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ และให้ฝึกจนมีความชำนาญในงานประเภทนั้น ๆ

(2) ให้ทำงานที่เป็นวิชาชีพในประเภทที่สร้างเสริมรายได้เศรษฐกิจของชาติ

- (3) ให้ทำงานที่เป็นการบริหารร่างกายให้มือนามัยดี เพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านสุขภาพ
- (4) ให้ทำงานเป็นวิชาชีพที่เป็นการชักนำส่งเสริมให้ราษฎรทำตาม
- (5) ให้ทำงานในประเภทที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญมากนัก เป็นงานที่เหมาะสมกับนิสัยของนักโทษ เช่น การทำกสิกรรม การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เช่น สุนัข ไก่ การทำเกษตรกรรม เช่น การตัดไม้มาขาย และการประมง การทำอุตสาหกรรม หรือการนำสรรพอาหารมาประดิษฐ์ขึ้นหรือเอมของดิบมาประดิษฐ์ขึ้นให้มีราคาและมีประโยชน์มากกว่าเดิม เช่น เอาข้าวมาทำเป็นแป้ง หรือเอมไม้มาต่อเป็นโต๊ะ เก้าอี้ เอาดินมาปั้นเป็นอิฐ หม้อ การเผาถ่านมาจำหน่าย การโยธาภายนอกบริเวณเรือนจำ เช่น รับจ้างทำถนนเป็นสาธารณประโยชน์ ทำการเบ็ดเตล็ด เช่น ทำการตัดฟันและย่อยหิน เป็นต้น

2.4.4.2 การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ.2479-ปัจจุบัน

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 โดยบัญญัติให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบในการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ⁵²

- (1) ด้านพุทธศึกษา ได้แก่ การอบรมสั่งสอนในวิชาสามัญและวิชาชีพ
- (2) ด้านจริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดี และ
- (3) ด้านพลศึกษา ได้แก่ การศึกษาอนามัยและสุขภาพ ভাল ตลอดจนการออกกำลังกาย

ในระยะแรกผู้กระทำความผิดที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นจำนวนมากที่ไม่มีความรู้ ไม่สามารถอ่าน เขียนหนังสือได้ กรมราชทัณฑ์จึงได้ดำเนินการสอนโดยใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ขั้นมูลฐานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักในการเรียนการสอนในเรือนจำ โดยยึดหลักการและแนวทางในการจัดการเช่นเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการศึกษาวิชาสามัญและอบรมวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังได้เริ่มรูปแบบที่ชัดเจนเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2490 ที่เรือนจำจังหวัดน่าน โดยได้รับความร่วมมือจากแผนกศึกษาธิการอำเภอ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่ากรมราชทัณฑ์มีนโยบายที่จะจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้กับผู้ต้องขังอย่างจริงจัง จึงได้มอบหมายให้แผนกศึกษาธิการจังหวัดประสานงานและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ ดังนี้

- 1) จังหวัดใดที่มีการดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่อยู่ก่อนแล้ว ถ้าทางเรือนจำมีความประสงค์จะเปิดโรงเรียนสอนหนังสือให้กับผู้ต้องขัง ให้ขอความช่วยเหลือไปยังแผนกศึกษาธิการจังหวัด จัดส่งครูโรงเรียนผู้ใหญ่มาทำการช่วยสอน และให้คำแนะนำทางวิชาการ โดยจ่ายเงินเดือน

⁵² กฎินพระราชทานกรมราชทัณฑ์ (น.122-144), โดย กรมราชทัณฑ์, 2538, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์. (อ้างถึงใน. ณรงค์ สี่ใจออน, 2548, น.8-11).

ค่าทำการสอนให้ตามระเบียบ แต่ถ้าแห่งใดมีครูทำการสอนของเรือนจำอยู่แล้ว ก็ให้เจ้าหน้าที่แผนกศึกษาธิการจังหวัดช่วยเหลือให้คำแนะนำการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

2) สำหรับจังหวัดที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อทางเรือนจำประสงค์จะดำเนินการพักติเรือนจำก็อาจติดต่อขอคำแนะนำในทางวิชาการได้จากแผนกศึกษาธิการจังหวัดเกี่ยวกับการจัดห้องเรียน หลักสูตร และแบบเรียน แต่ทางเรือนจำเป็นผู้สอนเอง

ในระยะเริ่มแรกนี้การจัดการศึกษาสายสามัญสำหรับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้เพียงพอในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรไว้เป็นหลักฐาน การจัดการเรียนการสอนสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 1-2 ระดับ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 2) ระดับ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4) ในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ที่มีความพร้อม ซึ่งใช้เวลาเรียนประมาณระดับละ 6 เดือน ในปีพ.ศ.2518 กรมราชทัณฑ์ได้ขยายการศึกษาสายสามัญในระดับสูงขึ้นอีก ได้แก่ ระดับ 3 (ประถมศึกษาปีที่ 6) ระดับ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 3) และระดับ 5 (มัธยมศึกษาปีที่ 6)

กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น โดยถือเป็นภารกิจที่สำคัญนอกเหนือจากปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล โดยภาระหน้าที่นี้ได้กำหนดอยู่ในอำนาจหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จึงดำเนินการลักษณะผสมผสานระหว่างการใช้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถานที่ควบคุม คุมขัง ตลอดจนแก้ไขความประพฤติของผู้ต้องขังให้มีการพัฒนาการบริหารงานในรูปแบบใหม่ของงานการศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบงานการศึกษาผู้ต้องขัง คือ ส่วนส่งเสริมศึกษาอบรม สำนักพัฒนาพฤตินิสัย ได้จัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังตามหลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้

1) การจัดการศึกษาวิชาสามัญ ประกอบด้วย (1) หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 (2) หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2530 และ (3) หลักสูตรระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2531

หลักสูตรระดับประถมศึกษาเรือนจำและทัณฑสถานจัดสอนในระบบชั้นเรียน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายใช้วิธีเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังมาก และเป็นวิธีที่ประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าเรียนด้วยวิธีอื่น เนื่องจากการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน วิชาสามัญมีอยู่ 3 วิธีเรียน คือ การเรียนในชั้นเรียน (ขร.) การเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) และการเรียนแบบทางไกล (ทก.) ทั้งสามวิธีนี้เรือนจำและทัณฑสถานสามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของเรือนจำหรือทัณฑสถาน และเป็นความประสงค์ของผู้ต้องขังที่จะสมัครเข้าเรียนด้วย โดยประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (ศนจ.) หรือศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) ที่เรือนจำหรือทัณฑสถานนั้น

ตั้งอยู่ ตลอดเวลาที่ผ่านมารีอนจำและทัศนสถานได้รับความช่วยเหลือการเรียนการสอนงบประมาณเพื่อการศึกษาบางส่วน ตลอดจนออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ผ่านหลักสูตร โดยหลักฐานการศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับสถานศึกษาภายนอกเรือนจำทุกประการ

2) การจัดการศึกษาวิชาชีพ กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัศนสถาน ดำเนินการฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขัง โดยมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัวเมื่อพ้นโทษแล้ว จะได้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยให้เรือนจำและทัศนสถานคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงาน อาชีพ อายุ ภูมิปัญญา สุขภาพ ร่างกาย การศึกษา ประสบการณ์ ความสนใจ และความสมัครใจ เข้ารับการอบรมวิชาชีพพระยะสั้นต่าง ๆ ตามที่เรือนจำ และทัศนสถานกำหนดขึ้น โดยให้พิจารณาความพร้อมด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และตลาด ผู้ต้องขังที่ฝึกอบรมจบแล้วจะได้รับวุฒิบัตรด้วย ปัจจุบันการจัดการศึกษาสายวิชาชีพแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ⁵³

(ก) หลักสูตรกลุ่มสนใจ เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การศึกษอบรมผู้ที่สนใจ ต้องการศึกษานื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ระยะเวลาในการจัดกลุ่ม สนใจ การสอนเรื่องหนึ่ง ๆ ใช้เวลาไม่เกิน 30 ชั่วโมง ทำการสอนวันละไม่เกิน 3 ชั่วโมง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มไม่น้อยกว่า 15 คน เช่น การทำขนม การเลี้ยงปลาสวยงาม การประดิษฐ์ดอกไม้ ฯลฯ การจัดกลุ่มสนใจนี้เป็นวิชาที่มีเนื้อหาจบในตัวเอง ไม่ขัดต่อศีลธรรม ความมั่นคงและสอดคล้องกับนโยบายรัฐ โดยมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ก. เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ข. เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ ค. เป็นประโยชน์ต่อการทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และ ง. เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

(ข) หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพพระยะสั้นตามหลักสูตร กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน มีระยะเวลาระหว่าง 30 ถึง 300 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเฉพาะส่วนที่ตนต้องการได้ เมื่อจบรายวิชาใดก็มีความรู้เฉพาะเรื่องนั้น หรือจะเรียนต่อเนื่องวิชานั้นจนครบกำหนดวิชา ก็ถือว่าจบหลักสูตรวิชานั้น จุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพพื้นฐานในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพอิสระ การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อรับจ้างในตลาดแรงงาน เช่น วิชาช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุโทรทัศน์ ช่างเครื่องปรับอากาศ ช่างตัดผม เป็นต้น

3) การพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของผู้ต้องขังให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดีในครรลองศีลธรรม จรรยา และ

⁵³ ศึกษาความต้องการการศึกษาของผู้ต้องขังเรือนจำอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา (น.9-12), โดย นิमित บุตรทิพย์, 2544, สงขลา:มหาวิทยาลัยทักษิณ. (อ้างถึงใน: ณรงค์ สีใจออน, 2548, น.10-11).

วัฒนธรรมของสังคม โดยนำหลักการของศาสนาพุทธมาเป็นหลักในการอบรมนับตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จนถึงระยะเวลาการอบรมเพื่อเตรียมปล่อยตัวพ้นโทษ โดยมี อนุศาสนาจารย์ประจำอยู่ตามเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นผู้อบรม นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนธรรมศึกษา ตรี โท เอก ตามหลักสูตรแม่กองสนามหลวง

4) การจัดบริการเสริมการศึกษา ได้แก่ ห้องสมุด เสียงตามสาย กิจกรรมพิเศษในวันหยุด นักขัตฤกษ์ และการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.)

2.4.4.3 ประวัติการศึกษาของผู้ต้องขังโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช⁵⁴

กรมราชทัณฑ์และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ร่วมกันจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ผู้ต้องขัง โดยมีมูลเหตุสืบเนื่องจากในปีพุทธศักราช 2527 ผู้ต้องขังคนหนึ่งที่ถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำกลางบางขวางชื่อว่า “บันเทิง ชูชาติ” ได้ให้ญาติของตนสมัครเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในสาขาวิชานิติศาสตร์ และแจ้งฐานะการเป็นนักศึกษาให้เรือนจำกลางบางขวางทราบ พร้อมทั้งยื่นคำร้องต่อเรือนจำขอให้ตนได้มีโอกาสเข้าสอบไล่ในภาคการศึกษา นั้น อดีตผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง (นายสวัสดิ์ สรรเสริญ) ได้รายงานมายังกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้ประสานกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในการพิจารณาหาแนวทางให้การดำเนินการที่เหมาะสม จากการที่กรมราชทัณฑ์มีนโยบายเน้นหนักการแก้ไข พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาในระดับก่อนอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นระบบการศึกษาทางไกลที่ทุกคนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องเข้าชั้นเรียนเหมือนสถาบันการศึกษาแห่งอื่น อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ (นายสนธิ รุจิณรงค์) และอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน) จึงมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะร่วมกันจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในระดับอุดมศึกษาโดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะนักโทษชายบันเทิง ชูชาติ เท่านั้น ควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนที่มีความประพฤติดีและมีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด สามารถสมัครเข้าเป็นนักศึกษาได้ นับตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นมา โดยผู้ต้องขังเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการศึกษาเองทั้งหมด และมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้หนังสืออนุญาตให้สมัครเรียนจากกรมราชทัณฑ์เป็นเอกสารประกอบการสมัครเรียนด้วย ในเดือนตุลาคม 2530 ได้มีผู้ต้องขังสำเร็จการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เป็นบัณฑิตคนแรกชื่อว่า “กุยแก้ว อินตะแก้ว” จากเรือนจำกลางบางขวาง จากการจุดประกายของผู้ต้องขังทั้งสองรายดังกล่าว ทำให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้ต้องขังได้รับความสนใจจาก

⁵⁴ ประวัติการศึกษา มสธ. ของผู้ต้องขัง, สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2557, จาก

ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ เป็นอย่างมาก มีผู้ประสงค์จะสมัครเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ในปัจจุบันมีผู้ต้องขังหลายพันรายทั่วประเทศที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การจัดการเรียนการสอนของ มสธ. เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาของผู้ต้องขังให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรี กรมราชทัณฑ์จึงได้ประสานความร่วมมือ มสธ. ในการเปิดโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยแบ่งออกเป็น 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรปริญญาตรี และหลักสูตรโครงการการศึกษาต่อเนื่องหรือสัมฤทธิ์บัตร โดยศึกษาในระบบทางไกลจากสื่อการเรียนการสอนหรือชุดวิชาที่ มสธ. จัดส่งให้ นอกจากนี้ทางเรือนจำและทัณฑสถานได้จัดให้มี มสธ. ไว้ภายในห้องสมุดสำหรับเป็นสถานที่ในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับผู้ต้องขังนักศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกคน⁵⁵

2.4.4.4 การเรียนการสอนของนักศึกษา มสธ. ในเรือนจำและทัณฑสถาน⁵⁶

สำหรับการเรียนการสอนของนักศึกษา มสธ. ในเรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการได้โดยการจัดหาสถานที่ในแดนหนึ่งแดนใดที่เหมาะสม จัดทำเป็นห้องเรียน ติดตั้งโทรทัศน์ วิทยุเพื่อการศึกษานี้โดยเฉพาะ

กำหนดเวลาเรียนในภาคเช้าหรือภาคบ่ายตามที่เห็นสมควร โดยให้เรียนเพียงครึ่งวัน และให้ผู้ต้องขังที่สมัครเรียนซึ่งอยู่ตามแดนต่าง ๆ เข้าเรียนตามกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จัดไว้ ส่วนเวลาอื่นให้ฝึกวิชาชีพตามที่เรือนจำมอบหมาย

จัดเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเป็นผู้เก็บรักษาวิทยุ เทป วีดีโอ โทรทัศน์ และควบคุมเวลาเปิดปิดให้เป็นไปตามระเบียบของเรือนจำ

อุปกรณ์เพื่อการศึกษาทุกชนิดให้ผู้ต้องขังจัดหามาเองโดยมอบให้เจ้าพนักงานที่เรือนจำแต่งตั้งเป็นผู้เก็บรักษา ตรวจสอบ และควบคุมการใช้ ห้ามมิให้ผู้ต้องขังนำติดตัวไปใช้นอกห้องเรียนและนอกเวลาเรียน

เมื่ออุปกรณ์การศึกษาที่นำเข้ามาเกิดชำรุดเสียหาย ผู้เป็นเจ้าของต้องรับผิดชอบและนำไปซ่อมแซมเองจะเรียกร้องค่าใช้จ่ายใด ๆ จากเรือนจำมิได้

⁵⁵ จาก “การจัดการเรียนการสอนของ มสธ. สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน”, โดย บุญเสริม หุตะแพทย์, 2556, มกราคม-มิถุนายน, วารสารการจัดการสมัยใหม่ 11(1), น.38. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

⁵⁶ จาก คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (น.88-89), โดย กรมราชทัณฑ์, 2542, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.

เทพคำบรรยายที่จะนำเข้ามาเพื่อการศึกษา นั้นให้ผู้เรียนติดต่อทาง มสธ. ให้ทาง มสธ. ส่งตรงไปเรือนจำ และมีหนังสือรับรองว่าเป็นเทพคำบรรยายทางวิชาการจริง ห้ามมิให้นำเทพที่ไม่มี การรับรองจากทางมหาวิทยาลัยที่ยังไม่ผ่านการตรวจสอบมาเปิดให้นักศึกษาดูโดยเด็ดขาด

เมื่อผู้ต้องขังจบการศึกษาหรือพ้นโทษก็ให้คืนสิ่งของนั้น ๆ ไป เว้นแต่มีความประสงค์ จะบริจาคให้เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

2.4.4.5 การจัดการสนามสอบไล่ของนักศึกษา มสธ.⁵⁷

สำหรับการสอบไล่ ให้เรือนจำติดต่อประสานงานกับมหาวิทยาลัยในเรื่องการกำหนด วัน เวลาสอบไล่ และเรื่องการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมการสอบไล่โดยตรง ให้เรือนจำจัดสถานที่ เหมาะสมภายในเรือนจำเป็นสนามสอบ ให้เรือนจำจัดเจ้าหน้าที่ประสานงานและควบคุมการสอบ ไล่อย่างใกล้ชิด ระวังอย่าให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ โดยให้ถือปฏิบัติตามนัยข้อบังคับข้อ กรมราชทัณฑ์ เรื่องการเข้าคู่มือการหรือติดต่อกับการงานของเรือนจำและกงสุลเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง ลง วันที่ 1 มิถุนายน 2480 และให้เรือนจำแจ้งผลการสอบไล่ให้กรมราชทัณฑ์ทราบ ภายหลังการ ประกาศผลแล้วภายใน 15 วัน เมื่อผู้ต้องขังจบการศึกษา พ้นโทษ หรือย้ายเรือนจำ ให้เรือนจำ รายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบด้วย โดยให้เรือนจำรายงานสถิตินักศึกษา มสธ. ให้กรมราชทัณฑ์ ทราบทุกภาคการศึกษา ปีละ 2 ครั้งเป็นอย่างน้อยเพื่อรวบรวมเป็นสถิติต่อไป⁵⁸

ตารางที่ 2.1 สถิติจำนวนผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ศึกษาใน มสธ. จำแนกตามสาขาวิชา สํารวจ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2557⁵⁹

หลักสูตรปริญญาตรี/สาขา	พัฒนาสถานวัยหนุ่ม		
	กลาง/คน	นครศรีธรรมราช/คน	พระนครศรีอยุธยา/คน
ศิลปศาสตร์	3	-	-
นิเทศศาสตร์	14	1	-
ศึกษาศาสตร์	-	-	-

⁵⁷ แหล่งเดิม.

⁵⁸ หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 1004/ว112 ลงวันที่ 10 กันยายน 2529

⁵⁹ กรมราชทัณฑ์:สำนักพัฒนาพฤตินิสัยส่วนส่งเสริมการศึกษา. (2554).จำนวนผู้ต้องขังนักศึกษา มสธ. จำแนกตามสาขาวิชา. สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2557, จาก

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

หลักสูตรปริญญาตรี/สาขา	พัฒนาสถานวัยหนุ่ม		
	กลาง/คน	นครศรีธรรมราช/คน	พระนครศรีอยุธยา/คน
วิทยาการจัดการ	46	1	3
นิติศาสตร์	5	-	1
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	-	-	-
เศรษฐศาสตร์	2	-	-
มนุษยนิเวศศาสตร์	-	-	-
คหกรรมศาสตร์	-	-	-
รัฐศาสตร์	6	3	-
เกษตรศาสตร์และสหกรณ์	10	-	2
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2	-	-
รวมทั้งสิ้น	88	5	6
หลักสูตรสัมฤทธิ์บัตร (โครงการการศึกษาต่อเนื่อง)	15	7	-

2.4.5 ความต้องการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

จากการศึกษา ถึงความต้องการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม สํารวจ ณ พัฒนสถานวัยหนุ่มกลาง สรุปได้ดังนี้⁶⁰

1. ความต้องการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังพัฒนสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้ต้องขังมีความต้องการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านการศึกษา และด้านการฝึกอบรม ซึ่งในแต่ละด้านสรุปผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการศึกษา ผู้ต้องขังพัฒนสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังพัฒนสถานวัยหนุ่มกลาง มีความ

⁶⁰ จาก ความต้องการพัฒนาตนเองของผู้ต้องขังพัฒนสถานวัยหนุ่มกลาง (น.80-83), โดย อังคณา พงศ์พนิตานนท์, 2548, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ ต้องการตำราแบบเรียน และเอกสารประกอบการเรียนที่ทันสมัย และมีจำนวนมากเพียงพอสำหรับผู้เรียน ต้องการสถานที่ฝึกภาคปฏิบัติ พร้อมเครื่องมือและอุปกรณ์ ในการศึกษาสายอาชีพ ต้องการให้ทัศนสถานสนับสนุน ส่งเสริม การศึกษาให้กับผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง เกี่ยวกับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ภายหลังพ้นโทษและต้องการให้เชิญอาจารย์จากสถานศึกษาภายในมาให้ความรู้สายอาชีพ ส่วนความต้องการพัฒนาตนเองด้านการศึกษาอยู่ในระดับมาก 8 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ ต้องการศึกษารั้วพื้นฐานนอกระบบโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ต้องการให้ทัศนสถานจัดเวลาให้การศึกษาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอ ต้องการให้เชิญอาจารย์จากสถานศึกษาภายนอก เข้ามาสอนเสริมให้ความรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการศึกษายาอาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ภายในทัศนสถาน ต้องการให้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนทุนในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ต้องการศึกษายาอาชีพหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ภายในทัศนสถาน ต้องการศึกษาต่อแบบนอกระบบโดยทดสอบวัดความรู้หรือสอบเทียบเพื่อรับวุฒิปัต และต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด และความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ ความต้องการศึกษารั้วพื้นฐานนอกระบบโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และต้องการให้จัดการเรียนการสอนสำหรับศึกษาทุกระดับการศึกษาในวันเสาร์อาทิตย์

1.2 ด้านการฝึกอบรม ผู้ต้องขังทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แล้วพบว่า ผู้ต้องขังทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากที่สุด 6 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ ต้องการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น สาขาช่างต่าง ๆ ต้องการฝึกอบรมเพื่อเสริมการเรียนรู้ด้านคอมพิวเตอร์ ต้องการให้จัดหาอุปกรณ์ในการฝึกอบรม ที่ทันสมัย และอำนวยความสะดวกในการเรียน เช่น สไลด์ประกอบเสียง วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ ต้องการให้ทัศนสถานจัดสถานที่บริการชุมนุมในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ฝึกงาน และต้องการให้ทัศนสถานจัดศึกษาจากแหล่งงานต่าง ๆ ก่อนพ้นโทษ ส่วนความต้องการพัฒนาตนเองด้านการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 11 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ ต้องการให้จัดวิทยากรบรรยายให้ความรู้ด้านกฎหมาย แหล่งงาน การศึกษาต่อภายหลังพ้นโทษ เป็นต้น ต้องการให้จัดเวลาการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับหลักสูตร และเนื้อหาวิชา ต้องการให้มีความสะดวกสบาย ความเป็นกันเอง เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นวิทยากรพิเศษ ต้องการให้จัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ภายในทัศนสถาน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ต้องการให้จัดให้มีสถานที่ฝึกอบรมโดยเฉพาะ ต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการดูแลสุขภาพอนามัย การปฐมพยาบาล ต้องการให้จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

การฝึกอบรม ต้องการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านเกษตรกรรม ต้องการฝึกอบรมด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และมารยาทในการอยู่ร่วมกับสังคมและต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจด้านศาสนา เช่น จิตภาวนาฝึกกรรมฐาน ส่วนในเรื่องต้องการฝึกอบรมกิจกรรมพิเศษ เช่น ลูกเสือ ผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ แล้วพบว่า ผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากที่สุด 3 ข้อ เรียงตามลำดับ ต้องการให้ห้องสมุดมีหนังสือที่ทันต่อเหตุการณ์ ต้องการแสวงหาความรู้ ต้องการค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ จากห้องสมุด ต้องการแสวงหาความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต ต้องการแสวงหาความรู้ข่าวสารจากซีดีรอม เช่น สารคดี งานอาชีพ และต้องการให้กระจายเสียงให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ศาสนา ศีลธรรมจรรยา กฎหมาย วิชาชีพ ข่าวสารทั่วไป ต้องการให้จัดวันว่างให้ผู้ต้องขังมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ต้องการเข้ารับฟังการบรรยายพิเศษ ในเรื่องที่น่าสนใจ ต้องการสมัครเป็นสมาชิกวารสารที่เป็นประโยชน์ด้วยตนเอง ต้องการให้จัดมุมอ่านหนังสือในเรือนนอน

2.5 หลักกฎหมาย และนโยบายของกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทย

2.5.1 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

ในอดีตการราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้น ได้ให้ความสนใจในปัญหาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดวัยหนุ่มสืบต่อกันมาเป็นเวลานานแล้ว อาทิ ภายหลังจากการยกฐานะแผนกราชทัณฑ์ จากกรมพลำภัง ตั้งขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์ ใน พ.ศ.2479 แล้ว ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และประกาศใช้กฎกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 1) ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กำหนดให้แยกผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก โดยแยกออกจากผู้ต้องขังประเภทอื่น แต่ก็ติดขัดด้วยปัญหาอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องขังผู้กระทำความผิดวัยหนุ่มรวมกับผู้ต้องขังผู้ใหญ่อีก หรืออย่างน้อยที่สุดที่พยายามแยกผู้กระทำความผิดดังกล่าวออกจากกัน เท่าที่สภาพการณ์ของเรือนขังที่มีอยู่แล้วจะอำนวยให้ จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2501 กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้ง “ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี” ขึ้น แห่งแรกที่อำเภอมีนบุรี โดยใช้ตัวแบบระบบบอร์สตัลของประเทศอังกฤษ ใช้เป็นสถานที่แยกคุมขังผู้ต้องวัยหนุ่มโดยเฉพาะ และใน พ.ศ.2507 ได้จัดตั้งสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มขึ้นที่เรือนจำกลางนครปฐม โดยใช้ชื่อว่า “สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มนครปฐม” เพื่อใช้เป็นศูนย์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ต่อมาได้มีการจัดตั้งทัณฑสถานวัยหนุ่ม

พระนครศรีอยุธยา ทณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน (ปัจจุบันคือทณฑสถานวัยหนุ่มกลาง) ทณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช และทณฑสถานวัยหนุ่มกำแพงเพชรขึ้น บทบาทของสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มนครปฐม ในการเป็นศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขังทั้งหมดไปและถึงแม้ว่าจะมีทณฑสถานวัยหนุ่มจำนวน 5 แห่ง และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มจำนวน 1 แห่ง ในขณะนั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับปริมาณผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในปี 2536 กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดพื้นที่ส่วนหนึ่งของเรือนจำกลางอุดรธานี เรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ เรือนจำจังหวัดร้อยเอ็ด และเรือนจำจังหวัดตาก ขึ้นเป็น “สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มอุดรธานี สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มบุรีรัมย์ สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มร้อยเอ็ด และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มตาก”⁶¹

ตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ไว้ดังต่อไปนี้

1) ส่วนที่ 4 การแยกผู้ต้องขัง หมวด 1 ข้อความทั่วไป

ข้อ 40 ภายใต้บังคับมาตรา 11 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภท ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องขังหญิง
- (2) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
- (3) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
- (4) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
- (5) ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์
- (6) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
- (7) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุมาแล้ว

ข้อ 41 ให้จัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็น ส่วน ๆ โดยให้มีสิ่งกีดกันหรือ ขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้น ๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้ จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดังกล่าวนี้ได้ ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว

ข้อ 42 ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าจะรวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน โดยจะก่อการ ร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขัง ก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น

ข้อ 43 คนต้องขังหลายคนในคดีเดียวกันนั้น โดยปกติให้แยกไว้อย่าให้ปะปนกัน

2) ส่วนที่ 5 การงาน หมวด 1 การจัดให้ทำงาน

⁶¹ เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (น.133). เล่มเดิม.

ข้อ 51 นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ

ในปัจจุบันวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทยได้เปลี่ยนไปมาก ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลให้เป็นข้อมูลปัจจุบันมากที่สุด และผู้เขียนขอสรุปแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.5.1.1 สถานที่ยุติธรรมผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

ตามพจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “ทัณฑสถาน” หมายถึง “เรือนจำพิเศษประเภทหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นที่ควบคุมกักขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับประเภทผู้ต้องขังนั้น ๆ เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นสถานที่ควบคุมกักขังและฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่ม” ดังนั้น ทัณฑสถานวัยหนุ่ม จะหมายถึง “ทัณฑสถานที่ใช้คุมขังเพื่อให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี ที่กระทำความผิดครั้งแรก คดีเสร็จเด็ดขาด โดยไม่จำกัดประเภทคดี” ส่วนสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม จะหมายถึง “สถานที่แยกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มไว้เป็นสัดส่วนในเรือนจำเพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มและส่งผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไปรับการอบรมแก้ไขในทัณฑสถานวัยหนุ่มอื่น ๆ ต่อไป” ซึ่งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีสถานคุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มรวมทั้งสิ้น 3 แห่ง คือ

(1) ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 22/4 หมู่ 3 ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีเนื้อที่ประมาณ 63 ไร่ เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและทั่วไป

(2) ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 91 หมู่ที่ 2 ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ทั้งหมด 124 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา แบ่งเป็นเนื้อที่ภายใน 9 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา เป็นเนื้อที่ภายนอก 115 ไร่ 5 ตารางวา เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(3) ทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 41 หมู่ 8 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 9 ไร่ 3 งาน เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มในเขตภาคใต้

ตารางที่ 2.2 รายงานข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เรือนจำ/ทัณฑสถานอิสระ สํารวจ ณ วันที่ 21 พฤษภาคม 2558⁶²

ทัณฑสถานวัยหนุ่ม	นักโทษเด็ดขาด/คน
กลาง	5,015
นครศรีธรรมราช	865
พระนครศรีอยุธยา	1,182
รวมทั้งสิ้น	7,062

2.5.1.2 คุณสมบัติของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

ตามที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ไปคุมขังที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ทัณฑสถานวัยหนุ่มกำแพงเพชร (ปัจจุบัน ไม่มีแล้ว) ทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มเรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มเรือนจำกลางอุดรธานี สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มเรือนจำจังหวัดตาก และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มเรือนจำจังหวัดร้อยเอ็ด กรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้วเห็นว่า ในปัจจุบันผู้ต้องขังวัยหนุ่มในเรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องขังวัยหนุ่มในคดี พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (69%) ในขณะที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกำแพงเพชร ทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ยังมีพื้นที่ว่างสามารถรับคุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มเพิ่มได้อีก แต่หลักเกณฑ์กำหนดให้ย้ายผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้โทษ ไปคุมขังได้เฉพาะที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง และทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นการบริหารความจุของทัณฑสถานวัยหนุ่ม และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะได้รับการจำแนกให้ย้ายไปคุมขังในทัณฑสถานวัยหนุ่ม หรือเรือนจำที่กำหนดให้เป็นสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้⁶³

- (1) อายุไม่เกิน 25 ปี คดีเด็ดขาด

⁶² รายงานข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เรือนจำ/ทัณฑสถานอิสระ, สืบค้น 28 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.correct.go.th/stat102/display/result_pdf.php?date=2015-05-21.

⁶³ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0706/ว32 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2546 เรื่อง “หลักเกณฑ์การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มไปคุมขังที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับ”

(2) มีโทษเหลือจำคุกต่อไปเกิน 6 เดือน และไม่เกินอำนาจการควบคุมของทัณฑสถาน
วัยหนุ่ม หรือสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

(3) ไม่เป็นผู้ต้องขังที่ป่วยด้วยโรคติดต่อเรื้อรัง หรือโรคจิต โรคประสาท

(4) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ

(5) ไม่เป็นผู้ต้องขังที่มีพฤติการณ์เบี่ยงเบนทางเพศ

(6) ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของ
เรือนจำ

2.5.1.3 การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ในมาตรา 11 ที่กำหนดให้ “รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนชั้นหรือลดลงตลอดจนการปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังคนต้องขังและคนฝากให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้” และ ในมาตรา 12 ที่กำหนดว่า “การย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำหนึ่งไปยังอีกเรือนจำหนึ่งนั้นให้เป็นไปตามคำสั่งของอธิบดี” จะเห็นได้ว่าการแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังทั่วไปจะถูกกำหนดอยู่ในกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งอยู่ในลักษณะ 3 ในเรื่อง การรักษาพระราชบัญญัติ ในมาตรา 58 ได้กำหนดว่า “ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้” และวรรคสองกำหนดว่า “กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

โดยกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้กำหนดการแยกผู้ต้องขัง ไว้ในส่วนที่ 4 หมวด 1 ซึ่งเป็นเรื่อง ข้อความทั่วไป ในข้อ 40 (2) “ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก” จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าในประเทศไทยก็ได้มีการแยกผู้ต้องขังออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน และมีการจัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็นส่วน ๆ โดยให้มีสิ่งกีดกั้นหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้นๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดังกล่าวนี้ได้ ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว ทั้งนี้ตามความในข้อ 41 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ฯ ซึ่งผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนจะต้องได้รับการคัดแยกออกจากผู้ต้องขังประเภทอื่นอย่างเด็ดขาด ต้องไม่รวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่น อีกทั้งมีเหตุพิเศษซึ่งควรที่จะแยกควบคุมกักขัง ทั้งนี้ตามความในข้อ 42 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ฯ และเพราะนักโทษเด็ดขาดที่

อายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ ทั้งนี้ตามข้อ 51 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ฯ

การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการควบคุม และการให้การปฏิบัติที่เหมาะสม หรือย้ายเพื่อกลับภูมิลำเนา⁶⁴ ดังนั้นเมื่อเรือนจำ/ทัณฑสถานใดรับตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มไว้ หากพบว่ามีความสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวข้างต้น ให้ย้ายไปคุมขังยังทัณฑสถานวัยหนุ่ม หรือสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อรับการศึกษาอบรมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพที่เหมาะสม สำหรับทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มไว้ให้ถือปฏิบัติตามหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0905/ว65 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2540⁶⁵ โดยเคร่งครัด รวมทั้งให้มีการแยกการคุมขังผู้ต้องขังและแยกการปฏิบัติ เพื่อป้องกันการถ่ายทอดพฤติกรรมระหว่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่⁶⁶

กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขังวัยหนุ่มคดีทั่วไป คดีเสพ

กลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขังวัยหนุ่มคดีทั่วไป ไม่คดีเสพ

กลุ่มที่ 3 ผู้ต้องขังวัยหนุ่มคดียาเสพติด คดีเสพ

กลุ่มที่ 4 ผู้ต้องขังวัยหนุ่มคดียาเสพติด ไม่คดีเสพ

ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมราชทัณฑ์โดยการได้รับมอบอำนาจ ในการกำกับ ดูแล วางแผนการย้าย การสอบการย้ายของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทัณฑสถานซึ่งสังกัดเรือนจำกลางประจำเขต ได้แก่ การย้ายผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงเกินอำนาจการควบคุม การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ผู้ต้องขังคดีพระราชบัญญัติคดียาเสพติดให้โทษ (มีประวัติคดียาเสพติด) ตามขั้นตอนและวิธีการตามคู่มือการย้ายผู้ต้องขัง ทั้งนี้เมื่อได้รับมอบอำนาจดังกล่าวแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบอำนาจต่อให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางประจำเขต ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัด ปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจดังกล่าว ปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ที่ได้วางข้อกำหนด และแนวทางการปฏิบัติไว้โดยเคร่งครัด และเมื่อได้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบอำนาจไปแล้ว ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทราบด้วย⁶⁷

⁶⁴ เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (น.142). เล่มเดิม.

⁶⁵ คู่มือข้อ 2.5.1.4 เรื่อง มาตรฐานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

⁶⁶ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0706/ว32

⁶⁷ หนังสือคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ที่ 1580/2551 เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2551

2.5.1.4 มาตรฐานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง⁶⁸

ข้อ 1 ต้องมีนโยบายและแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างชัดเจน โดยนโยบายและแผนการจำแนกฯ ซึ่งต้องปฏิบัติดังนี้

- 1) แต่งตั้งคณะทำงาน
- 2) จัดประชุมคณะทำงาน เพื่อกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- 3) จัดทำนโยบายและแผนการจำแนกฯ ของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
- 4) การดำเนินงานตามนโยบายและแผน
- 5) การติดตามและประเมินผล

ข้อ 2 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องกระทำโดยเร็วภายหลังการรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ/ทัณฑสถานและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จนกว่าผู้ต้องขังถูกปล่อยตัว ซึ่งต้องปฏิบัติดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง 6 ขั้นตอน
 - 1.1 การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังต้องดำเนินการภายใน 1 เดือน
 - 1.2 การวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน
 - 1.3 การนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ
 - 1.4 การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
 - 1.5 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ
 - 1.6 การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขังดังกล่าว
2. มีเอกสาร หรือแบบรายงานต่างๆ ประกอบการดำเนินงาน ดังนี้
 - 2.1 แบบสอบประวัติการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (จน.1)
 - 2.2 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน

⁶⁸ แบบสำรวจผลการดำเนินงานตามมาตรฐานเรือนจำด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง อ้างถึง: หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ขธ 0715/1414 ลงวันที่ 30 เมษายน 2550 เรื่อง “การกำกับดูแลงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยได้กำหนดแนวทางให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ศึกษาทำความเข้าใจ วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปในแนวทางเดียวกัน”, สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2557, จาก http://www.correct.go.th/correct2009/upload/files/download/53/download_24-06-2553.pdf.

2.3 แบบรายงานคณะกรรมการ (จน.1/1) และรายงานการประชุมตามแบบ
จน.1/2,1/3 และ 1/5

2.4 แบบติดตามผลการดำเนินงานลักษณะผู้ต้องขัง (จน.1/4)

2.5 สมุดบันทึกประจำวันผู้ต้องขัง

2.6 แฟ้มงานลักษณะผู้ต้องขัง

ข้อ 3 เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องเป็นบุคคลที่จบการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาต่างๆ (สหวิชาชีพ) ดังนี้

- 1) จิตวิทยา
 - 2) สังคมสงเคราะห์ หรือสังคมวิทยา
 - 3) อาชญวิทยา พัฒนวิทยา กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรืองานราชทัณฑ์
- ทั้งนี้ ถ้าไม่มีผู้จบในสาขาใดสาขาหนึ่งดังกล่าว อาจให้ผู้ที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์แทนได้

และ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องมีคุณลักษณะดังนี้

- 1) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ หรือสังคมวิทยา อาชญวิทยา พัฒนวิทยา กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรืองานราชทัณฑ์
- 2) ผ่านการอบรมหลักสูตรการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ข้อ 4 ในการพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จะต้องประกอบด้วย คณะผู้บริหารเรือนจำ และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ผู้ที่มีความรู้ทางด้านสาขาจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ หรือสังคมวิทยา อาชญวิทยา และพัฒนวิทยา กระบวนการยุติธรรม หรืองานราชทัณฑ์ เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเชิญบุคคล และหน่วยงานภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เช่น จิตแพทย์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการจัดทำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
- 2) การกำหนดแผนการแก้ไขฟื้นฟูตามโปรแกรมเฉพาะ
- 3) การกำหนดแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- 4) การประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- 5) คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องมีความรู้ หรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสาขาจิตวิทยา/ สังคมสงเคราะห์/ สังคมวิทยา/ อาชญวิทยา/ พัฒนวิทยา/ กระบวนการยุติธรรม/ งานราชทัณฑ์

6) เชิญบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ข้อ 5 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องมีการจัดทำเป็นรายบุคคลโดยต้องมีข้อมูลรายละเอียด เช่น การศึกษา ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ สาเหตุของการกระทำผิด พฤติการณ์ในการกระทำผิด เป็นต้น ทั้งนี้ ในการศึกษาหาข้อมูลของผู้ต้องขังจะต้องมีข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ เอกสารทางราชการ เอกสารอื่น ๆ ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ และการประสานข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ และวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในด้านการควบคุม และการแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยมีระบบข้อมูลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประกอบด้วย

- 1) การได้มาของข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การประเมิน และวิเคราะห์ทางจิตวิทยา
- 2) การเก็บรักษา เช่น จัดทำแฟ้มจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีผู้จัดเก็บเอกสาร มีการจัดเก็บข้อมูลสมบูรณ์ครบถ้วน
- 3) การนำข้อมูลไปใช้ เช่น กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ข้อ 6 เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีสถานที่เพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะรวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ โดยมีการจัดสถานที่ และวัสดุ อุปกรณ์เพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

- 1) มีสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์สอบประวัติผู้ต้องขังสัดส่วน
- 2) มีสถานที่ ในการจัดประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
- 3) มีวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงานอย่างพอเพียง เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร ตู้เก็บเอกสาร วัสดุเครื่องใช้สำนักงาน เช่น กระดาษพิมพ์ กระดาษถ่ายเอกสาร หมึกพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

ข้อ 7 ผู้ต้องขังต้องมีโอกาสรับทราบถึงแผนการปฏิบัติ มีความเข้าใจ และสมัครใจที่จะเข้ารับการปฏิบัติตามแผน โดยมีช่องทางให้ผู้ต้องขังรับทราบแผนการปฏิบัติฯ อย่างน้อย 2 ช่องทาง

- 1) มีการนำผู้ต้องขังที่ผ่านการสอบประวัติ (จน.1) เข้าร่วมในการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
- 2) มีการติดประกาศผลการประชุม หรือมติของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังทราบ
- 3) มีการจัดประชุมผู้ต้องขัง
- 4) มีการจัดทำรายงานการประชุม

ข้อ 8 ต้องมีการติดตามประเมินผล และทบทวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างน้อย 6 เดือน/ครั้ง เพื่อจัดทำแผนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละประเภท (โปรแกรมเฉพาะ) และแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ทั้งนี้ต้องมีการบันทึกกิจกรรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังลงในสมุดบันทึกประจำตัวผู้ต้องขัง ซึ่งต้องปฏิบัติดังนี้

1) มีการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

1.1 นักโทษเด็ดขาดที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้วต้องได้รับการติดตามผล อย่างน้อย 2 ครั้ง/ปี

1.2 มีการจัดเก็บข้อมูลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง บันทึกลงในสมุดบันทึกประจำตัวผู้ต้องขังทุกราย

1.3 มีข้อมูลตามแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

2) มีแผน ในการแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ได้แก่

2.1 นักโทษเด็ดขาดได้รับการปฏิบัติตามแผนการแก้ไขฟื้นฟู

2.2 นักโทษเด็ดขาด ได้รับการอบรมตามแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

2.5.1.5 ระเบียบการแต่งกาย

ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ.2538 ในข้อ 10 ผู้ต้องขังในทัณฑสถานวัยหนุ่ม ให้ใช้เครื่องแต่งกายตามแบบที่กำหนดดังนี้

ก. เสื้อคอปกโปโลแขนสั้นเนื้อสอเล็กน้อยสีขาว

ข. กางเกงขาสั้นแบบนักเรียน เอวติดตะขอมียางยึดด้านข้างทั้งสอง สีกกรมท่า

2.5.1.6 มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

กรมราชทัณฑ์ตระหนักดีว่าผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่มีอายุน้อย โอกาสที่จะออกไปช่วยเหลือรับใช้ประเทศชาติ หรือเวลาที่จะอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกยิ่งเหลืออีกมาก กอปรกับยังเยาว์วัย โอกาสที่จะอบรมแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดียังมีอยู่อีกมากเปรียบเสมือนไม้อ่อนที่ยังดัดง่าย ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ จึงได้วางมาตรการเฉพาะในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มสำหรับทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่งถือปฏิบัติ ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศภายในทัณฑสถานวัยหนุ่ม และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ให้มีลักษณะเหมือนโรงเรียนประจำมากกว่าเรือนจำ โดยให้ผู้ต้องขังแต่งกายคล้ายนักเรียนมัธยม คือใส่กางเกงขาสั้นสีดำ เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว ถุงเท้าขาวและรองเท้าผ้าใบสีดำ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาสามัญ และธรรมศึกษาไม่ต้องแต่งเครื่องแบบ แต่ให้ใส่กางเกงขายาวสี kaki เสื้อแขนสั้นหรือแขนยาวสีขาว ติดป้ายชื่อ เพื่อเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คุมขังและผู้ต้องขังที่เป็นอยู่เดิมมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน อันจะมีผลให้การศึกษอบรมบังเกิดผลดี

ยิ่งขึ้น สำหรับเจ้าพนักงานอื่นแม้จะแต่งเครื่องแบบของทางราชการก็ไม่ต้องพกกระบอง การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยให้ปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ห้ามลงโทษทางร่างกายหรือใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยเด็ดขาด เว้นแต่เห็นว่าจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น และเมื่อมีการใช้เครื่องพันธนาการตามนัยดังกล่าวแล้ว จะต้องดำเนินการเพื่อให้มีการถอดเครื่องพันธนาการดังกล่าวโดยเร็วที่สุด รายใดที่เห็นว่าไม่เจ็ดหลาบและไม่สมควรที่จะได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้ต้องขังวัยหนุ่มอีกต่อไป ก็ควรเสนอขออนุมัติกรมราชทัณฑ์ย้ายไปคุมขังที่เรือนจำอื่นเพื่อรับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ หรือขออนุมัติย้ายไปคุมขังที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งจะมี แคนคุมขังพิเศษ (Security Block) สำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มโทษสูง หรือมีปัญหาในการปกครองต่อไป

2. เน้นในเรื่องการให้การศึกษาอบรมมากกว่าการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ทัณฑสถานวัยหนุ่มทุกแห่งตลอดจนเรือนจำที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดให้มีสถานที่เรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด การเรียนวิชาสามัญ จะต้องเริ่มจากการสอนให้อ่านออกเขียนได้ไปจนถึงการจบการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา การเรียนวิชาชีพจะต้องเปิดสอนหลายสาขาตามความต้องการของผู้ต้องขัง ผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษควรได้รับการฝึกสอนวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยประสานงานกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้หางานทำได้ง่ายขึ้น ภายหลังพ้นโทษ ด้านธรรมศึกษา จะต้องเปิดสอนทุกระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก นอกจากนี้ จะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมจิตภavana ด้วยเพื่อกล่อมเกลাজิตใจผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้พร้อมที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้โดยปกติสุข

3. เน้นการฝึกวิชาชีพมวยไทยและมวยสากล เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ จึงมีพลังการส่วนเกินอยู่มาก พลังกายดังกล่าวถ้าได้มีการใช้ไปในทางที่เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์แก่ตัวผู้ต้องขังดังกล่าวเอง มวยไทยและมวยสากลจึงนับว่าเหมาะสมแก่การใช้พลังกายส่วนเกินของผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่งนอกจากจะเป็นการออกกำลังกายแล้วยังสามารถยึดเป็นอาชีพสุจริตที่จะสร้างชื่อเสียงและรายได้กับตนเองด้วย จึงจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังและกว้างขวาง โดยประสานงานกับหน่วยงานภาคเอกชนในเรื่องครูผู้ฝึกสอน และการนำผู้ต้องขังออกไปร่วมแข่งขันชมมวยที่เวทีภายนอกด้วยความเห็นชอบของกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนการจัดให้มีการแข่งขันชมมวยระหว่างผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วยกันเองด้วย เป็นที่น่ายินดีที่ เอกชนภายนอกหลายรายได้ให้ความสนใจและยินดีให้การสนับสนุนในเรื่องการจัดมวยการกุศลแก่กรมราชทัณฑ์ ตลอดจนการให้เงินสนับสนุนค่าอุปกรณ์และการก่อสร้างเวที ในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่งและครูผู้ฝึกสอนด้วย

4. เน้นในเรื่องดนตรีและวงโยชวาทิต เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่มีอารมณ์สุนทรีย์ค่อนข้างสูง จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้อารมณ์ดังกล่าวไปในทางสร้างสรรค์ โดยการฝึกสอนวิชาการดนตรีไทยและสากล ซึ่งนอกจากจะช่วยกล่อมเกลาคิดใจผู้ต้องขังให้เป็นผู้มีอารมณ์เยือกเย็นแล้ว ยังอาจยึดเป็นอาชีพสุจริตได้ภายหลังพ้นโทษด้วย ทักษสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่งจึงจำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกสอนวิชาชีวิตดนตรีไทยและดนตรีสากลแก่ผู้ต้องขัง นอกจากนี้ จะต้องจัดให้มีการฝึกสอนวงโยชวาทิต โดยการเดินพาเหรดประกอบดนตรี เพื่อฝึกให้ผู้ต้องขังรู้จักและเคยชินกับการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมหรือเป็นหมู่คณะอันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการออกไปดำรงชีวิตภายนอกหลังพ้นโทษด้วย วงดนตรีและวงโยชวาทิตดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นบุคลลภายนอกที่เข้าเยี่ยมชมกิจกรรมของทัณฑสถานวัยหนุ่มหรือสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มแล้วควรจะได้มีการนำออกไปแสดงให้บุคลลภายนอกชมเป็นครั้งคราวเท่าที่ไม่ขัดต่อระเบียบข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ด้วย เพื่อให้ผู้ต้องขังบังเกิดความภาคภูมิใจ อันจะมีผลโดยตรงต่อการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้กลับประพฤติตนเป็นคนดีต่อไป

5. เน้นในเรื่องการกีฬาและนันทนาการ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ซึ่งมีพลังกายส่วนเกินและต้องการเรียนรู้จักมาก ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเล่นกีฬาหลาย ๆ ประเภททั้งในร่มและกลางแจ้งเท่าที่สภาพแวดล้อมของทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังจะเอื้ออำนวยให้มีการใช้พลังกายส่วนเกินของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมส่วนรวม โดยกำหนดเวลาให้เล่นในช่วงเช้าหลังจากลงจากเรือนนอนในวันธรรมดา และตลอดทั้งวันในวันหยุดราชการจนกว่าจะขึ้นเรือนนอน และเพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีความตื่นตัวในเรื่องการกีฬากรมราชทัณฑ์จึงได้จัดให้มีการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ ระหว่างผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นประจำทุกปีด้วย นอกจากนี้ จะต้องจัดให้มีการดำเนินการด้านนันทนาการแก่ผู้ต้องขังด้วย โดยเปิดโอกาสให้พักผ่อนหย่อนใจชมรายการวิทยุโทรทัศน์และวิดีโอ ในช่วงที่ไม่ได้รับการอบรมหรือฝึกวิชาชีพ และยังไม่มีถึงเวลานอนด้วย และถ้าหากเป็นไปได้ควรจัดวงดนตรี หรือการแสดงจากภายนอกเข้าไปแสดงให้ผู้ต้องขังชมเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดอันจะเป็น ผลดีต่อการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังโดยตรง

6. การนำกิจกรรมหรือวิชาลูกเสือมาใช้ในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่มีอายุน้อย โอกาสที่จะออกไปรับใช้ประเทศชาติในภาคไหนยังมีอยู่มาก จึงควรฝึกสอนให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความสามัคคี มีระเบียบวินัย และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประเทศชาติ วิชาลูกเสือจึงนับว่าเป็นวิชาที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในการฝึกสอนแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มดังกล่าว กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดแนวทางให้ทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่ง และเรือนจำที่เกี่ยวข้องนำวิชาหรือกิจกรรมลูกเสือ

มาฝึกสอนแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มอย่างน้อยปีละ 6 รุ่น โดยให้มีการจัดตั้งกองลูกเสือวิสามัญนอกโรงเรียนขึ้นภายในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่ง

7. การแนะนำผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนพ้นโทษเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคคลดังกล่าวในการที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ดียิ่งขึ้น โดยได้จัดให้ทำการแนะนำแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ใกล้จะพ้นโทษเพื่อให้คำปรึกษาหารือ และความอนุเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้โดยปกติสุขต่อไป

8. การสงเคราะห์ผู้ต้องขังวัยหนุ่มภายหลังพ้นโทษ แม้จะมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะได้รับการปลดปล่อยโดยการแนะนำและให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นต้องมีมาตรการในการดำเนินการที่ต่อเนื่อง เนื่องจากช่วงระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อในการได้รับอิสรภาพดังกล่าวอาจทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเกิดความว้าวุ่น สับสน อันจะนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำได้ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสงเคราะห์แก่บุคคลดังกล่าวในเรื่องต่าง ๆ อาทิ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะเดินทางกลับบ้าน การจัดหางานให้ทำ การจัดที่พักพิงให้ชั่วคราว ฯลฯ ไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้เขาสามารถยืนอยู่บนลำแข้งของตนเองได้อย่างมั่นคงเสียก่อนมิฉะนั้น ก็จะหวนกลับไปกระทำความผิดอีก

9. การฝึกอบรมเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่ง เนื่องจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นละเอียดอ่อน และมีลักษณะแบบแผนปฏิบัติการดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่งจึงควรที่จะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องนี้โดยตรง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะมีลักษณะแตกต่างไปจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ในสาระสำคัญที่ว่า จะมีการสร้างบรรยากาศภายในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนประจำให้มากที่สุด โดยจะต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพนักงานและผู้ต้องขังที่มีอยู่เดิมซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีฐานะเหนือกว่า คือ “ผู้คุม” กับผู้ที่อยู่ในฐานะด้อยกว่า คือ “ผู้ต้องขัง” มาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีฐานะใกล้เคียงกันคือระหว่าง “ครู” กับ “นักเรียน” ซึ่งจะช่วยให้การอบรมและแก้ไขฟื้นฟูจิตใจบุคคลดังกล่าวบังเกิดผลดียิ่งขึ้น เนื่องจากมีความเป็นกันเองมากกว่าแต่ก่อน และไม่มีรูปแบบมาเป็นสิ่งขวางกั้นสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกัน ตลอดจนไม่มีการใช้เครื่องพันธนาการและการลงโทษทางร่างกาย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเกลียดแค้นแก่ผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังได้เน้นในเรื่องการเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอบรมทั้งด้านวิชาสามัญ วิชาชีพ วิชาธรรมศึกษา และการฝึกอบรมจิตภาวนาอย่างเต็มที่เพื่อให้มีความรู้และวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนกล่อมเกล่าจิตใจให้พร้อมที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้โดย

ปกติสุข นอกจากการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวแล้ว จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พักผ่อน โดยการชมรายการวิทยุโทรทัศน์และวีดิทัศน์ ตลอดจนเล่นดนตรีไทย สากลและกีฬาประเภทต่าง ๆ ที่แต่ละคนชอบ และมีความถนัดซึ่งนอกจากจะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดแล้วยังช่วยให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ปราศจากโรคภัยต่าง ๆ และยังสามารถยึดเป็นอาชีพได้ด้วย

2.5.1.7 การศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง

ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 8 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27⁶⁹ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 โดยกรมราชทัณฑ์ออกข้อบังคับการศึกษาและอบรมผู้ต้องขังไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การศึกษาอบรมผู้ต้องขังนั้น ให้จัดเป็น 3 สาขาดังนี้ คือ

ก. พุทธศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ

ข. จริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดี

ค. พลศึกษา ได้แก่ การศึกษาการอนามัยและสุขภาพ ตลอดจนการออกกำลังกาย และการเล่นออกกำลังกายต่าง ๆ

ข้อ 2 การศึกษาในสาขานี้ แยกออกเป็นดังนี้

(1) วิชาสามัญ ผู้ต้องขังที่ยังอ่านเขียนหนังสือไทยไม่ได้ และมีกำหนดโทษเหลือ ซึ่งจะต้อง จำต่อไปอีกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้ศึกษาวิชาสามัญตามที่ทางการเรือนจำจัดให้ จนสามารถมีความรู้อ่านเขียนหนังสือได้

(2) วิชาชีพ ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด และมีได้กำหนดให้มีหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการงานที่มีใช่เป็นการหาผลประโยชน์ ต้องจัดให้ศึกษาวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติตามที่ ทางเรือนจำจัดให้

ข้อ 3 ถ้าคนฝาก คนต้องขัง สมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวไว้ในข้อ (1) (2) ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตได้ตามสมควรแก่กรณี

ข้อ 4 ผู้ต้องขังทุกคนจัดให้ได้รับการอบรมศีลธรรม จรรยา และหน้าที่พลเมืองดี และต้อง จัดให้ฟังพระธรรมเทศนาตามลัทธิศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่ทางการเรือนจำจัดให้

ข้อ 5 เรือนจำต้องพยายามให้หรือให้ความสะดวกผู้ต้องขังได้ประกอบพิธีกรรมในวันพระ และพิธีสำคัญในทางลัทธิศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือตามที่เห็นสมควร

ข้อ 6 เรือนจำต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้รับคำแนะนำในการอนามัย และการสุขภาพ ตามสมควร

⁶⁹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 27 “อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง”

ข้อ 7 ผู้ต้องขังฝึกหัดระเบียบแถว เล่นกีฬาและการเล่นออกกำลังกายต่างๆ ตามที่เรือนจำจัดให้

ข้อ 8 ผู้ต้องขังที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องศึกษาวิชาตามข้อ 1,2,6 และ 7 นั้น ต้องเป็นคนสุขภาพพลภาพ พิกัดหรือเจ็บป่วย ซึ่งแพทย์ประจำเรือนจำ หรือถ้าไม่มีแพทย์หรือแพทย์ประจำเรือนจำไม่อยู่ เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควบคุมตั้งแต่ตำแหน่งพัศดีขึ้นไปรับรองว่าไม่สามารถจะรับ การศึกษาวิชาสามัญ หรือวิชาสามัญตามที่ทางการจัดให้ได้เป็นครั้งคราวหรือตลอดไป

ข้อ 9 เรือนจำต้องจัดให้ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ได้ทราบ และเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเรือนจำตามสมควร

ข้อ 10 เรือนจำต้องจัดให้มีผู้สมุดและสถานที่อื่นหนังสือสำหรับผู้ต้องขังและต้องพยายาม จัดให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

2.5.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ผู้เขียนขอกล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติบางมาตราที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และศึกษาปัญหาต่อไปได้ ดังต่อไปนี้

ในหมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

(2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

(4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

ในหมวด 3 ระบบการศึกษา

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็น เงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตาม ความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่าง รูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้ นอก ระบบ ตามอัธยาศัยการฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อน ระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับ ปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความ เหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ

สังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นและทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์

อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้
อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของ
ผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปใน
กระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำ
ผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบ
อาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรค
หนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึง
ประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม
มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความ
เหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ
สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้ง
ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และ
วรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อ
พัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ
สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้
ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา
และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหา
วิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง
การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ
การศึกษา